

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
« _____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ» ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Особливості міжнародної міграції робочої сили України в воєнних умовах»

Виконавець: Жигальцева Анастасія Ігорівна,
група МEB-401

(підпис виконавця)

Керівник: д.е.н., професор, професор
кафедри міжнародних економічних
відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Корж Марина Володимирівна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Сидоренко Катерина Вікторівна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Побоченко Л.М.
«__» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Жигальцевої Анастасії Ігорівни

1. Тема роботи «Особливості міжнародної міграції робочої сили України в воєнних умовах» затверджена наказом ректора від «29» березня 2023 р. №423/ст.
2. Термін виконання роботи: з 22 травня 2023 року по 25 червня 2023 року.
Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо, економічні наслідки міграції робочої сили України, статистичні матеріали Міністерства фінансів, Міністерства закордонних справ, Міжнародної організації з міграції, Державної прикордонної служби, Міжнародної організації праці, Організації економічного співробітництва та розвитку, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній.
3. Зміст пояснювальної записки: Теоретичні аспекти міжнародної міграції робочої сили, особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах війни, Сучасні тенденції міжнародної міграції робочої сили в умовах війни.
4. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 10 таблиць, 11 рисунків.
5. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 17 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	08.03.2023	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	27.03.2023	Виконано
3.	Розкрити теоретичні аспекти антикризової політики ЄС (1 розділ)	01.05.2023-10.05.2023	Виконано
4.	Проаналізувати антикризової економічної політики ЄС в сучасних умовах (2 розділ)	11.05.2023-21.05.2023	Виконано
5.	Сучасні виклики та проблеми антикризової політики України (3 розділ)	22.05.2023-28.05.2023	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	29.05.2023-04.06.2023	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	05.06.2023	Виконано
8.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	09.06.2023	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	12.06.2023	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	12.06.2023	Виконано

7. Дата видачі завдання: «27» березня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Корж М.В.

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Жигальцева А.І.

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Особливості міжнародної міграції робочої сили України в воєнних умовах»: 100 с., 11 рис., 10 Таб., 85 літературних джерела.

Перелік ключових слів (словосполучень): МОБІЛЬНІСТЬ, ТРУДОВА МІГРАЦЯ, МІГРАЦІЙНІ НАМІРИ, МІГРАЦІЙНІ РИЗИКИ, СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ РИЗИКИ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ, ТЕНДЕНЦІЇ, МІГРАЦЯ В УМОВАХ ВІЙНИ, ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНІ СПЕЦІАЛІСТИ, КРАЇНА ПРИЗНАЧЕННЯ.

Об'єкт дослідження: є міграційна політика провідних країн світу.

Предмет дослідження: є теоретичні та прикладні питання, макроекономічні та соціальні наслідки міграційної політики для України в умовах війни

Мета кваліфікаційної роботи: є макроекономічні наслідки трудової міграції для України в умовах війни.

Методи дослідження: теоретичні методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, історичного та логічного, каузальний; емпіричні методи: статистичний, графічний, класифікацій; метод експертних оцінок, рейтингування та ін.

Отримані результати та їх новизна: в ході дослідження теми було визначено стан трудової міграції та її вплив на міжнародну економіку.

Значущість виконаної роботи та висновки: міграційні процеси, як невід'ємний і постійний компонент історії людства, мають значний вплив на стан та перспективи економічного, культурного та соціального розвитку суспільства, приносячи свіжі ідеї.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати при проведенні досліджень щодо проблем трудової міграції студентами й науковцями.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ	10
1.1. Поняття міжнародної міграції робочої сили: сутність та особливості.	10
1.2. Регулювання міжнародної міграції робочої сили	19
1.3. Основні форми міжнародної міграції робочої сили та їх особливості	29
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ	36
2.1. Вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили	36
2.2. Особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах війни: виклики та проблеми	47
2.3. Роль держави та міжнародних організацій у регулюванні міжнародної міграції робочої сили в умовах війни.....	54
РОЗДІЛ 3	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ	63
3.1. Виклики та проблеми міжнародної міграції робочої сили в сучасних війнах.....	63
3.2. Роль міжнародних організацій у підтримці мігрантів в умовах війни	75
3.3. Перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни..	84
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Особливості міжнародної міграції робочої сили України в воєнних умовах є досить актуальною темою в наш час. У зв'язку зі збільшенням числа військових конфліктів та геополітичної нестабільності, багато українців стикаються з необхідністю залишати рідну країну та шукати роботу в інших країнах. Особливості міграції робочої сили України в воєнних умовах включають багато викликів та перешкод для працевлаштування та адаптації в інших країнах. Серед цих перешкод можна виділити недостатнє знання мови, низький рівень освіти та професійної підготовки, відсутність правової інформації та підтримки, а також недостатню підготовку до виїзду.

З іншого боку, міграція робочої сили України в воєнних умовах може бути перевагою для країн-отримувачів, які можуть залучити досвідних та кваліфікованих робітників на свій ринок праці. Зокрема, українські робітники можуть мати досвід у будівництві, сільському господарстві, легкій та харчовій промисловості, що може бути корисним для країн, які потребують підвищення рівня економічного розвитку.

Крім того, важливим аспектом міграції робочої сили України в воєнних умовах є захист прав мігрантів, що потребують особливої уваги у зв'язку з тим, що вони можуть бути вразливими до дискримінації, експлуатації та порушень прав людини. Країни-отримувачі та міжнародні організації повинні забезпечувати правовий захист та підтримку мігрантів, включаючи доступ до охорони здоров'я та соціальних послуг, а також захист від насильства та експлуатації. Крім того, мігранти можуть стикатися з викликами пов'язаними зі здоров'ям, особливо в умовах воєнних конфліктів, де існує загроза зараження вірусними та іншими інфекційними хворобами. У зв'язку з цим, важливо забезпечити мігрантам доступ до медичної допомоги та вакцинації.

Загалом, особливості міжнародної міграції робочої сили України в воєнних умовах є складним та багатогранним питанням, яке потребує розгляду з різних сторін.

Необхідно забезпечувати правовий захист та підтримку мігрантів, а також підвищувати рівень професійної підготовки та освіти для того, щоб українські робітники мали більше можливостей для працевлаштування та адаптації в інших

країнах.

Дослідженню міжнародних міграційних процесів в умовах глобалізації присвячені праці таких провідних вітчизняних та зарубіжних учених, як В. Малюк, Н. Панченко, І. Луценко, І. Верещук, В. Гуцало., А. Гайдуцький, Г. Гончаренко, В. Іонцев, О. Малиновська, І. Маслова, Н. Мамонтова, О. Піскун, В. Петюх, А. Похлебаєва, Ю. Римаренко, В. Ткач, В. Шаповал, М. Шульга, С. Мочерний, Т. Юдіна тощо.

Проблематику соціально-економічних наслідків міжнародної міграції розглядали в своїх працях відомі іноземні та українські вчені. У працях таких зарубіжних учених, як Дж. Беккера, Р. Билсбороу, Х. Кларка, Д. Массі, М. Піоре, А. Порта, О. Старка, Е. Тайлора, М. Тодаро, Дж. Харіса та інших

Проте необхідно зазначити, що, незважаючи на велику увагу до проблем міжнародної міграції робочої сили, залишається невиконаною низка важливих науково-практичних завдань, а саме:

- Аналіз впливу війни на міграційні процеси України та її вплив на економіку та соціальну сферу країни.
- Визначення ефективних стратегій державної політики в галузі міграції в умовах воєнного конфлікту.
- Дослідження міграційних потоків військових, які повертаються на батьківщину після закінчення військової операції.
- Аналіз взаємозв'язку між міграцією та розвитком економіки в умовах війни.
- Дослідження механізмів інтеграції та адаптації мігрантів в умовах воєнного конфлікту.
- Аналіз особливостей взаємодії міжнародних організацій та урядів у сфері міграції в умовах війни.

Метою дослідження є макроекономічні наслідки трудової міграції для України в умовах війни.

Відповідно до поставленої мети виділяють основні завдання:

- розкрити теоретичні і практичні підходи щодо визначення міжнародної

міграції міграції;

- дослідити особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах війни
- проаналізувати сучасні тенденції міжнародної міграції робочої сили в умовах війни та їх соціально-економічні наслідки для національної економіки;

Об'єктом дослідження є міграційна політика провідних країн світу.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні питання, макроекономічні та соціальні наслідки міграційної політики для України в умовах війни.

Методологія дослідження. Методологічною основою дипломної роботи є загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень. В основі досліджень роботи лежить принцип єдності теорії і практики, комплексний підхід, застосування методів абстрактного та конкретного, історичного та логічного аналізу, що дозволяє провести науковий аналіз соціально-економічних наслідків міжнародної міграції робочої сили для різних країн світу. Використання зазначених методів забезпечує наукову обґрунтованість результатів дослідження та їх можливе використання для розробки ефективних стратегій регулювання міжнародної міграції робочої сили.

У першому розділі дослідження були використані наукові методи від абстрактного до конкретного, що дозволило зосередитися на сутності та концептуальних поняттях трудової міграції. Такий підхід дозволяє детально проаналізувати об'єкт дослідження, розглянути його складові та деталізувати поняття. Під час аналізу та синтезу були використані методи, що дозволили відобразити структуру досліджуваного об'єкту, з'ясувати залежності між його складовими та встановити систему функціональних зв'язків. Також використовувалися методи причинно-наслідкових зв'язків, що дозволяють визначити причини та наслідки виникнення певних явищ у трудовій міграції. Ці методи допомогли зрозуміти, які чинники впливають на розвиток трудової міграції та які можливі наслідки цього процесу.

У другому розділі було проведено аналіз та оцінку стану трудової міграції у світі. Під час цього використовувалися методи логічного й історичного аналізу, що дозволяють розглянути динаміку трудової міграції та зрозуміти її історичний контекст. Також були використані кількісно-якісні та статистичні методи

дослідження, що дозволили зібрати та обробити інформацію про обсяги та структуру міграційного потоку. Методи порівняльного аналізу допомогли зрозуміти, як трудова міграція відрізняється в різних країнах та регіонах.

У завершальному третьому розділі основним науковим методом дослідження стала методика причинно-наслідкових, логічних та функціональних зв'язків і залежностей. Цей метод дозволив виявити головні фактори, які впливають на трудову міграцію, а також розкрити залежності між ними. Були проаналізовані інституційні, економічні, політичні та соціокультурні фактори, що впливають на міграційні процеси.

Теоретичну основу роботи склали дослідження вітчизняних та зарубіжних учених щодо трудової міграції. При написанні роботи використовувались матеріали Державного комітету статистики України, Національного банку України, Міжнародної організації з міграції, ООН. Фактологічною та статистичною основою слугували щорічні звіти Держкомстату України, доповіді ООН та Міжнародної організації з міграції та відповідні сайти в Internet.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено в науковій публікації:

Жигальцева А. І. Фактори, що мають визначальний вплив на розвиток світового ринку праці/// III Всеукраїнська науково-практична конференція пам'яті академіка Академії наук вищої освіти України, професора Анатолія Володимировича Касперського «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ, ПРИКЛАДНИХ, ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ТА БЕЗПЕКОВИХ НАУК», 21 червня 2023р., м. Київ

Жигальцева А. І. Роль міжнародних організацій у регулюванні міжнародної міграції робочої сили// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: Тези доповідей XIV міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 11.05.2023 р., Національний авіаційний університет, 2023. – С.207-209.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. В роботі розміщено 10 таблиці і 11 рисунків. Список використаних джерел включає 85 найменування на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

1.1. Поняття міжнародної міграції робочої сили: сутність та особливості.

Міграція робочої сили – це пересування працездатного населення з одних країн в інші на тривалий період, який перевищує один рік. Цей процес викликаний різними причинами, зокрема економічними та іншими факторами. Міграція може бути або загальним явищем, яке відображає тенденції у розвитку міжнародних економічних відносин, або мати специфічні причини, пов'язані лише з міграцією. На процес міграції робочої сили впливають різноманітні фактори, включаючи психологічні, моральні та соціальні аспекти.

Міграція робочої сили може мати значний вплив на національні економіки та господарські системи, де працюють мігранти. Наприклад, мігранти можуть забезпечувати працювати в сферах економіки, які мають низьку працевлаштуваність у країнах-одержувачах, або можуть бути висококваліфікованими працівниками, що сприяє економічному розвитку [16].

Процес міграції робочої сили включає кілька етапів, які взаємодіють з різними чинниками, визначаючи мотивацію та рішення мігрантів щодо міграції. (див. Рис. 1.1) Ці етапи включають формування мотиву, пошук оптимального рішення, дії, зміни, реакцію та вплив мешканців нового місця переселення на дії мігранта.

Отже, міграція робочої сили може відігравати важливу роль у світовому господарстві. Це пов'язано з тим, що міжнародна міграція робочої сили може мати значний вплив на економіку країн-імміграції та країн-еміграції.

У країнах-еміграції мігранти можуть бути основним джерелом валютних надходжень, що допомагає зменшити дефіцит валютного балансу та збільшити доступність іноземної валюти для імпорту товарів та послуг. У країнах-імміграції мігранти можуть допомагати заповнити вакансії на ринку праці та забезпечити робочу силу для різних галузей економіки.

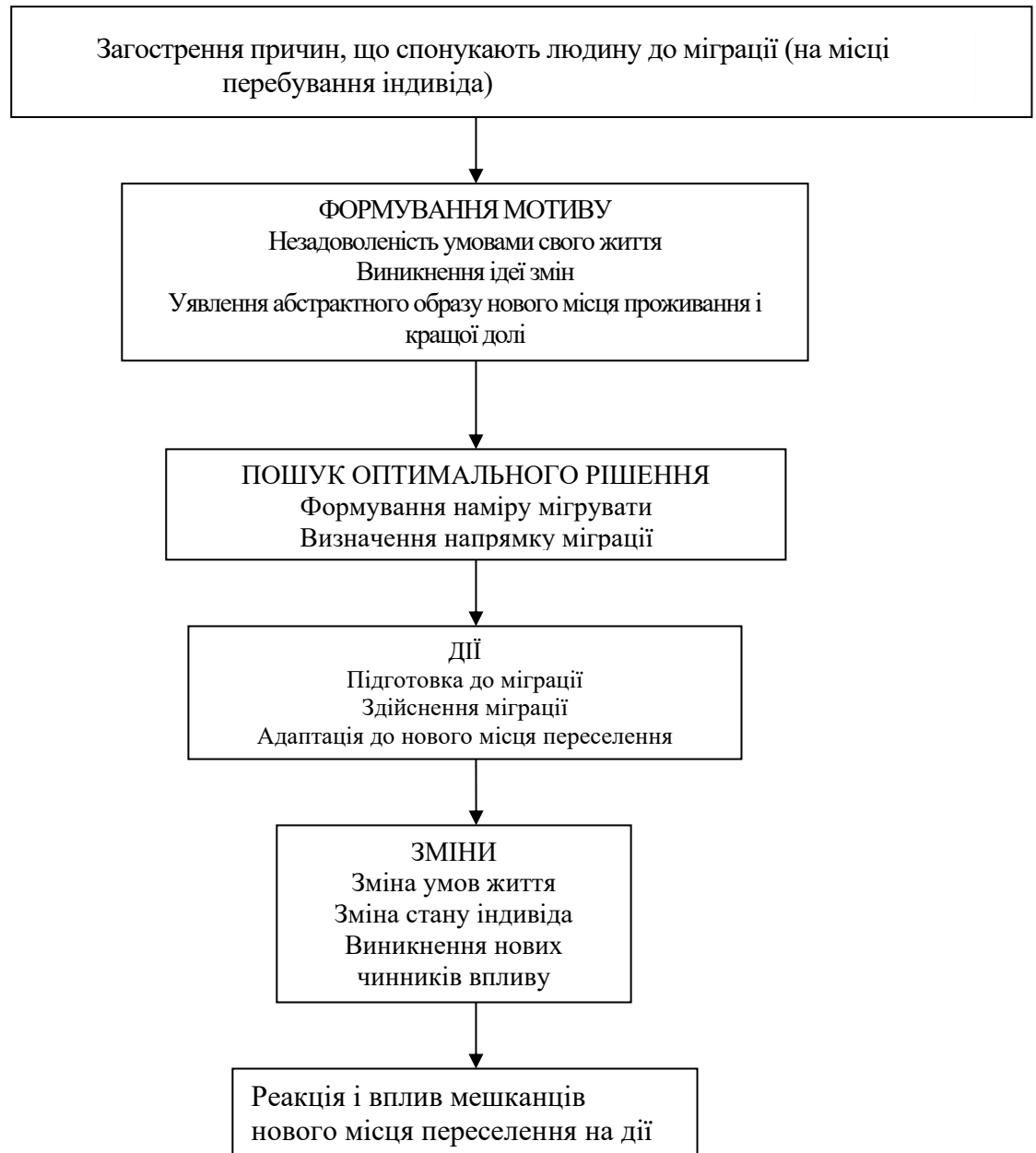

Рис. 1.1 Спрощена схема міграції робочої сили.

Примітка. Побудовано автором за даними Пуригіна О. Г. Міжнародна міграція: навч. посіб. / О.Г. Пуригіна, С.Е. Сардак – К.: ВЦ „Академія”, – 2007. – 312 с.

Однак міграція робочої сили також може мати негативні наслідки. Наприклад, занадто великий потік мігрантів може привести до зниження зарплат та погіршення умов праці для місцевих жителів у країнах-отримувачах. Також можуть виникати проблеми з адаптацією мігрантів до нових умов життя та культурних традицій. (див. Додаток А)

Отже, міграція робочої сили є складним явищем, яке впливає на економіку та соціальну сферу країн. Для ефективного управління міграцією необхідно аналізувати та розуміти її причини та наслідки, а також розвивати політики, які забезпечують баланс між інтересами різних сторін.

Трудова міграція – це переміщення особи з однієї країни до іншої для зайняття роботою або пошуку роботи, яке може бути тимчасовим або постійним, а також для виконання робіт під контрактом або на замовлення [66].

Традиційно міграцією розуміли переселення людей на нові місця проживання. Проте, з появою глобалізації, переміщення людей стали не лише інтенсивнішими, але й більш різноманітними.

Сучасною міграцією все частіше вважають тимчасові переміщення населення, пов'язані з роботою, навчанням, туризмом або комерційною діяльністю. Міграцію можна розділити на внутрішню трудову міграцію, яка відбувається в межах однієї держави, і міжнародну міграцію, яка передбачає перетин державних кордонів.

Глобальні міграційні потоки включають великі обсяги переміщень, які зазвичай відбуваються між континентами та охоплюють кілька держав. Ці потоки мають суттєвий вплив на соціально-економічний та демографічний розвиток міст і країн [32].

Роль міграції у формуванні населення та розвитку економіки дедалі більше посилюється. З огляду на це, XXI століття можна назвати «століттям глобальної міграції».

Таким чином, міжнародна трудова міграція – це переміщення з однієї країни до іншої робочої сили.

Сукупне переміщення населення за межі національних кордонів, що відбувається зараз, утворює міграційні потоки. Згідно з класифікацією МОП, виділяють п'ять типів потоків міжнародної міграції [39] :

1. Постійні переселенці: Ця категорія включає осіб, які переїжджають до інших країн для постійного місця проживання. Основний потік таких переселенців спрямований до розвинутих країн, таких як США, Канада та Австралія. Часто цей

потік має своєю основою процес возз'єднання родин.

2. Контрактні робітники: Ця категорія включає осіб, які працюють за контрактом у країні, але їх термін перебування там строго обмежений. Сюди входять сезонні робітники, а також особи, які займаються некваліфікованою або малокваліфікованою працею, а також працюють у важких та шкідливих для здоров'я умовах, що не надають можливості для професійного зростання.

3. Фахівці: Ця категорія включає осіб з високим рівнем теоретичної підготовки та відповідним практичним досвідом роботи.

4. Нелегальні іммігранти: Ця категорія охоплює осіб, які в'їжджають до країни-одержувача незаконно. Сюди включаються іноземці з простроченими візами або туристичними візами, які займаються нелегальною працею.

5. Потік вимушених мігрантів. До масових переміщень межі національних кордонів змушують війни, насильство, порушення правами людини, стихійні лиха, екологічні катастрофи.

Існує альтернативна класифікація трудової міграції, яка включає такі типи:

1. Безповоротна міграція: у цьому випадку мігранти виїжджають до приймаючої країни на постійне проживання.

2. Тимчасово-постійна міграція: цей тип міграції обмежений строком перебування в країні від 1 до 6 років.

3. Сезонна міграція: ця форма пов'язана з короткочасним в'їздом для роботи в галузях, що мають сезонний характер, наприклад, сільське господарство та сфера послуг.

4. Маятникова міграція (човникова, прикордонна): це щоденне пересування між країнами, зазвичай, з метою працевлаштування (так звані «фронтальєри»).

5. Нелегальна міграція: цей тип включає незаконний в'їзд у країну з метою знайти роботу або прибути до неї на законних підставах (наприклад, як турист або за запрошенням), а потім нелегально працювати.

6. «Відтік умінь»: це одностороння міграція науково-технічних фахівців, переважно з промислово-розвинених країн, що призводить до втрати кваліфікованих кадрів у країнах-донорах (вчених, спортивних зірок).

Щоб зрозуміти мотиви руху населення з одних регіонів до інших, необхідно хоча б загалом розглянути такі поняття, як «фактори» та «причини» міграції.

Усі чинники, залежно від можливостей та форми їх регулювання з боку держави, розпадаються на три групи.

До першої групи відносяться фактори, що складаються з таких компонентів умов життя, які або неможливо змінити, або, якщо і можна, протягом дуже тривалого часу або з величезними витратами коштів. Це характерно для природних умов та географічного положення.

Друга група включає фактори, які можуть бути змінені поступово протягом принаймні 10-15 років. Такий рівень освоєності території, що включає також створення виробничої та соціальної інфраструктур.

Третя група – це чинники оперативного регулювання. Вони можуть змінюватись протягом одного – кількох років. Наприклад, встановлення чи скасування комплексу пільг, підвищення заробітної плати, запровадження пенсійних пільг тощо [17].

Причинами трудової міграції є чинники економічного, культурного, екологічного, політичного, національного, релігійного, расового, психологічного, гуманітарного, правового ладу.

Соціально-економічні причини трудової міграції [27; 28].

1. Нерівномірність економічного розвитку різних країн; перебування їх у різних фазах економічного циклу.
2. Різні рівні доходів у різних країнах.
3. Істотна відмінність рівнів безробіття у країнах.
4. Специфіка формування трудових ресурсів у економічно відсталих країнах (перенаселеність, безробіття, низька продуктивність праці).
5. Відносна дешевизна трудових послуг слаборозвинених країн.

У переважній більшості випадків ухвалення рішення про міграції впливають економічні чинники, зокрема наявність хороших робочих місць, вищого рівня зарплати, низькі податки країни в'їзду чи, навпаки, відсутність можливостей реалізувати себе ринку праці країни виїзду.

Певне місце займає соціальний фактор міграції, який проявляється у можливості здобувати освіту або підвищувати кваліфікацію в іншій країні, а також укладання шлюбів з іноземними громадянами.

Фактором глобальної міграції став розвиток транспорту, насамперед це доступність авіаперельотів, що дало можливість людям переміщатися досить швидко на значні відстані.

На формування міграційних потоків за доби глобалізації став інформаційний чинник.

Найважливішим чинником, що зумовлює сучасні глобальні міграції, є диспропорції у демографічному розвитку. Світове населення протягом 2000-х років продовжувало інтенсивно зростати.

Трудова міграція є наслідком нерівномірного розвитку країн і може бути пов'язана з низьким рівнем розвитку економіки та інших соціально-економічних проблем. Індекс людського розвитку (ІЛР) є одним з показників, який відображає рівень розвитку країн. Він складається з трьох компонентів: тривалість життя, освіта та рівень життя, які відображаються в кількості років очікуваної тривалості життя при народженні, середній тривалості навчання і доходах на душу населення.

Отже, можна зробити висновок, що між ІЛР та міжнародною трудовою міграцією існує зв'язок.

Країни з вищим ІЛР зазвичай мають більш розвинуті економіки та соціальні системи, що зменшує потребу у виїзді працівників за кордон. Натомість, країни з нижчим ІЛР можуть мати більші проблеми з економічним зростанням та забезпеченням своїх громадян достатнім рівнем життя, що може призводити до збільшення трудової міграції. (див.Табл. 1.2)

Індекс людського розвитку та його компоненти по групах
країн світу у 2021 році

Країна	Індекс людського розвитку (HDI)	Освіта (Education Index)	Очікувана тривалість життя (Life Expectancy Index)	Дохід (GNI per capita, PPP, US\$)	Рівень HDI
Норвегія	0.957	0.916	0.736	68,222	Дуже високий
Швейцарія	0.955	0.947	0.848	62,658	Дуже високий
Ірландія	0.955	0.934	0.846	64,602	Дуже високий
Німеччина	0.947	0.979	0.811	53,411	Дуже високий
Гонконг	0.944	0.835	0.853	61,787	Дуже високий
Ізраїль	0.939	0.917	0.832	40,854	Дуже високий
Сінгапур	0.938	0.896	0.855	65,233	Дуже високий
Швеція	0.937	0.914	0.832	53,127	Дуже високий
Австралія	0.935	0.937	0.854	50,333	Дуже високий
Нідерланди	0.933	0.939	0.823	50,104	Дуже високий
Канада	0.926	0.922	0.834	46,067	Дуже високий
США	0.926	0.937	0.769	62,794	Дуже високий
Великобританія	0.922	0.917	0.819	42,332	Дуже високий
Чехія	0.915	0.876	0.821	31,386	Високий
Польща	0.880	0.834	0.782	16,829	Середній
Україна	0.779	0.784	0.719	9,370	Середній
Афганістан	0.511	0.327	0.508	509	Низький
Малаві	0.563	0.427	0.446	402	Низький
Мозамбік	0.582	0.373	0.449	645	Низький
Ліберія	0.598	0.388	0.466	505	Низький
Афганістан	0.511	0.327	0.508	509	Низький

Примітка. Складено автором за даними Human development report 2021-22. Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World. 08.09.2022. [Electronic resource]. – Access: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>.

Згідно з даними на 2021 рік, найвищий ІЛР мають країни з високим рівнем розвитку, такі як Норвегія, Швейцарія, Ірландія, Гонконг та Ісландія. У цих країнах високий рівень освіти, який є одним з головних факторів розвитку людського капіталу. Крім того, в цих країнах також високий рівень доходів і очікуваної тривалості життя.

Країни з середнім рівнем розвитку, такі як Україна, Індія, Китай, Мексика та Індонезія, мають менший ІЛР, що свідчить про менший рівень розвитку людського капіталу, менший рівень доходів та меншу очікувану тривалість життя. Проте, в цих

країнах може бути велика кількість висококваліфікованих фахівців, які здатні досягти успіху в інших країнах за рахунок міжнародної трудової міграції.

Країни з низьким рівнем розвитку, такі як Нігер, Центральноафриканська Республіка, Чад та Буркіна-Фасо, мають найнижчий ІЛР, що свідчить про низький рівень розвитку людського капіталу, низький рівень доходів та найменшу очікувану тривалість життя.

Міжнародна трудова міграція може бути однією з причин, які пояснюють, чому люди виїжджають з країн з низьким рівнем ІЛР. У пошуку кращих умов життя, люди можуть знаходити роботу в інших країнах з вищим рівнем ІЛР, що може покращити їхні доходи та забезпечити кращі умови життя. Однак, з іншого боку, це може призвести до втрати людських ресурсів у країні, з якої вони виїжджають.

Отже, можна стверджувати, що ІЛР є одним з факторів, які впливають на міжнародну трудову міграцію. Однак, варто зазначити, що це не єдиний фактор, і інші соціально-економічні проблеми також можуть впливати на міграційні процеси.

1.2. Регулювання міжнародної міграції робочої сили

Двоїстість міграційної політики – це характерна тенденція сучасного розвитку міжнародної міграції населення, яка є багато в чому результатом всіх вищезазначених закономірностей. При цьому підкреслимо, що щодо міжнародних мігрантів проводиться взагалі більш жорстка та суворо регламентована міграційна політика, яка є системою спеціальних заходів, законодавчих актів та міжнародних угод (двосторонніх та багатосторонніх) щодо регулювання міграційних процесів, що переслідує економічні, демографічні, геополітичні та ін. цілі [47].

На сучасному розвитку можна виділити три рівні міграційної політики: міжнародний, регіональний і національний (на рівні окремої держави). (див. Рис. 1.2)

При цьому двоїстий характер міграційної політики виразно проявляється на всіх трьох рівнях: і на міжнародному рівні (як результат протиріч між інтересами міжнародних організацій та національними інтересами окремих держав), і на регіональному та міждержавному рівні (як існування протидіючих тенденцій

лібералізації міграційних режимів усередині інтеграційних регіональних спілок і посилення їх міграційної політики стосовно громадянам третіх, які не входять у дане об'єднання країн), і на національному рівні (як суперечність між демографічними та економічними інтересами, з одного боку, та міркуваннями політичної та соціальної безпеки, з іншого) [10].

Рівні регулювання міжнародної міграції робочої сили		
<i>Національний рівень</i>	<i>Міжнародний рівень</i>	<i>Інтеграційний рівень</i>
Сукупність заходів держави щодо регулювання міграції в своїй країні. Здійснюється шляхом прийняття відповідних програм, спрямованих на обмеження імміграції робочої сили або на стимулювання мігрантів до повернення на батьківщину	Сукупність заходів країн світової співдружності щодо регулювання міграції робочої сили в межах світового співтовариства. Міжнародні організації, що займаються проблемами міграції робочої сили: Комісія ООН з народонаселення, Міжнародна організація праці, Міжнародна організація з міграції	Сукупність заходів групи країн щодо регулювання міграції між країнами-учасниками інтеграційного об'єднання. Здійснюється шляхом виконання угод, договорів, контрактів, укладених між державами інтеграційного об'єднання (безвізове пересування, недопущення нелегальної імміграції тощо)

Рис. 1.2 Рівні регулювання міжнародної міграції робочої сили.

Примітка. Побудовано автором за даними International Migration Report 2017. [Electronic resource]. – Access: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf.

Подвійність міжнародної міграційної політики полягає, насамперед у тому, що інтереси міжнародного співтовариства чи окремих міжнародних організацій часто входять у суперечність із національними інтересами окремих держав.

Як наслідок, багато прийнятих документів і резолюцій на міжнародних конференціях довгі роки залишаються такими, що не набули чинності внаслідок їх ратифікації незначною кількістю країн-учасників договорів. На регіональному рівні двоякий характер міграційної політики виявляється у двох аспектах.

Перший полягає в тому, що в сучасному світі в умовах процесів регіональної інтеграції, що активно розвиваються, відбувається лібералізація міграційної політики, з'являються «прозорі кордони» в рамках регіональних спілок, забезпечується свобода переміщення населення та робочої сили громадян країн-учасниць через внутрішні державні кордони цих спілок.

З іншого боку, у багатьох країнах світу має місце вживання все більш жорстких заходів щодо іммігрантів із «третьох країн», що зумовлено різними аспектами національної безпеки (у т. ч. боротьба з загрозами міжнародного тероризму, захист національного ринку праці) [46].

Другий аспект полягає в тому, що інтереси та завдання інтеграційного об'єднання в цілому можуть не співпадати або навіть суперечити інтересам окремих держав-членів. Наприклад, позиція Великобританії від початку її входження до ЄС (1973 р.) мала дещо особливий обмежувальний характер, що потім знайшло свій відбиток у цьому, що вона підписала Шенгенську угоду. Або у північноамериканській зоні вільної торгівлі союзу НАФТА (США, Канада, Мексика) свобода пересування громадян, у т. ч. трудящих-мігрантів, між США та Канадою значно спрощена, тоді як можливості трудової міграції мексиканських громадян у ці країни суттєво обмежені [46].

Для ефективного регулювання міжнародної міграції необхідний комплексний підхід, який дозволяє розглядати міжнародну міграцію у всіх її аспектах – включаючи гуманітарну складову, елементи розвитку та прав людини – та протягом усього циклу міграції.

Ефективне міжнародне співробітництво у сфері регулювання міграції зумовлює необхідність визнання переваг, які приносить усім країнам належним чином керована міграція. Позитивний потенціал міграції розкриється повною мірою, коли всі країни (будь то країни походження, транзиту або призначення, причому більшість з них все частіше виступає одночасно у всіх якостях) будуть застосовувати цей підхід і спільно діяти в інтересах максимізації переваг міграції та мінімізації її негативних наслідків [24].

Існують численні приклади домовленостей та оптимальної практики на

регіональному та міжрегіональному рівнях. Багато з них, поряд з рекомендаціями, запропонованими конкретними механізмами міждержавних консультацій з питань міграції та їх регіональними партнерами, можуть бути адаптовані різними країнами.

Загалом можна виділити такі міжрегіональні пріоритети з регулювання міграції [20]:

1) забезпечення прав людини всіх мігрантів, незалежно від їх міграційного статусу, з приділенням особливої уваги мігрантам у вразливому становищі. Цей пріоритет насамперед означає дотримання міжнародних норм і стандартів, зокрема, міжнародного права прав людини, міжнародні закони у справах біженців, міжнародного гуманітарного права, норм, що стосуються працюючих-мігрантів та транснаціональної організованої злочинності, а також морського права та права судноплавства, як невід'ємний компонент будь-якої системи управління міграцією.

Іншими словами, зобов'язання повинні впливати з існуючих міжнародних норм, принципів та стандартів та здійснюватися відповідно до них, а також мають бути спрямованими на захист прав людини та основних свобод усіх мігрантів. Цей пріоритет застосовується до всіх форм міграції.

Мігранти у вразливому становищі вимагають особливої уваги. Такі мігранти включають, зокрема, неповнолітніх, особливо несупроводжуваних осіб; жінок, які наражаються на ризик експлуатації; та жертв торгівлі людьми.

Мігранти у вразливому становищі заслуговують на забезпечення їх захисту від подальшої шкоди, а також надання їм прямої допомоги. Це може припускати задоволення особливих потреб мігрантів. Це також важливо для врегулювання ситуацій, у яких виникають аспекти підвищеної вразливості, включаючи деякі фактори міграції, такі як злидні, конфлікти та затяжні кризи;

2) заохочення соціальної інтеграції та соціальної інклюзивності, включаючи доступ до соціальних послуг. Обговорення виявили важливість соціальної інклюзивності та інтеграції мігрантів у країнах, що приймають.

Це включає забезпечення для мігрантів рівного доступу до соціальних послуг і благ, у тому числі до охорони здоров'я, освіти, правосуддя, соціального забезпечення та охорони праці. Соціальна інклюзивність є ключовим фактором для інтеграції та

соціальної згуртованості. Забезпечення мігрантам доступу до соціальних послуг на недискримінаційній основі, незважаючи на імміграційний статус, приносить користь не лише мігрантам, а й громадам у країнах та країнах походження, що сприяють оптимальному використанню потенціалу міграції в плані розвитку. З цього погляду, воно, зрештою, сприяє створенню позитивного образу мігрантів. Низка учасників наголосила, що заклик до забезпечення прав людини мігрантів та заохочення їх соціальної інклюзивності має стосуватися також сімей мігрантів;

3) боротьба з расизмом, дискримінацією та ксенофобією та формування позитивного образу мігрантів. Цей пріоритет тісно пов'язаний із двома першими. Расизм, дискримінація та ксенофобія були визначені як серйозні проблеми. Було досягнуто широкого консенсусу щодо думки про те, що міграція може мати позитивне значення для мігрантів та їхніх сімей, а також для громад у країнах походження та приймаючих країнах. Обґрунтування цього твердження та формування позитивних уявлень про міграцію на основі конкретних прикладів внеску мігрантів та міграції у розвиток країн та приймаючих громад має ключове значення для боротьби з ксенофобією, расизмом, дискримінацією та нетерпимістю по відношенню до мігрантів.

Засоби масової інформації та соціальні мережі мають відігравати провідну роль у заохоченні позитивного опису мігрантів, підвищенні обізнаності про переваги міграції та підтримці соціальної згуртованості [26].

4) сприяння легальній та протидія нелегальній міграції, у тому числі шляхом заохочення схем циркулярної трудової міграції, визнання кваліфікації та трудових навичок та возз'єднання сімей.

Необхідно досягти широкої згоди щодо необхідності розглядати легальну та нелегальну міграцію разом як дві сторони одного й того самого процесу.

Слід полегшувати безпечну, впорядковану та легальну міграцію за допомогою добре продуманої міграційної політики стосовно різних видів міграції. Відповідні заходи політики включають схеми тимчасової та циркулярної міграції, визнання кваліфікації на всіх рівнях трудових навичок, возз'єднання сімей та можливості, пов'язані з здобуттям освіти. (див. Табл. 1.3)

Нормативні документи, що регулюють міжнародну трудову міграцію

Назва документа	Опис	Посилання
Конвенція про захист прав всіх працюючих мігрантів та членів їхніх сімей	Установлює правові гарантії для захисту прав працюючих мігрантів та членів їхніх сімей	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_365#Text
Міжнародна конвенція про захист прав мігрантів та членів їхніх сімей	Забезпечує правовий захист мігрантів та членів їхніх сімей	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_260#Text
Декларація МОП про основні принципи і права на роботу	Встановлює основні принципи прав на роботу та інші права працівників	https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_decl_fs_5_uk.pdf
Конвенція про працю моряків	Регулює трудові умови моряків, включаючи умови зайнятості, оплату праці та соціальний захист	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_108#Text
Міжнародна конвенція про захист прав всіх працівників та членів їхніх сімей	Забезпечує правовий захист всіх працівників та членів їхніх сімей	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text

Примітка. Складено автором за даними Нормативно-правові акти у сфері трудової міграції. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a54685ca-d775-4400-a1d0-3fd74db1e52a&title=NormativnopravovaBazaUSferiTrudovoiMigratsii.

Міжнародна організація праці (МОП) та Організація Об'єднаних Націй (ООН) є провідними організаціями, що відіграють важливу роль у регулюванні питань міжнародної трудової міграції. МОП, на підставі міжнародних конвенцій, регулює всю сукупність прав трудящих-мігрантів, а ООН забезпечує координацію міжнародних зусиль з регулювання міграційних процесів та забезпечення прав людей на міграцію.

У сучасну епоху постійне розширення інституційного співробітництва і відповідно укладання більшості міжнародних угод з питань трудової міграції відбувається в умовах глобалізації здебільшого під егідою інтегративних регіональних міжнародних організацій, таких як Європейський союз, Азійсько-Тихоокеанське Економічне Співтовариство (АТЕС) та Латиноамериканське

Економічне Співтовариство (ЛАЕС). Ефективність останнього найбільш повно проявляється у діяльності міжнародних організацій, які, крім інших функцій, зосереджують свою увагу на розробці нормативно-правових документів та долученню до їх ратифікації членів світового співтовариства, з метою спрямування міграційних процесів у цивілізоване русло та позбавлення їх суперечливої природи (Табл. 1.4):

Таблиця 1.4

Міжнародні нормативні документи, що регулюють міжнародну трудову міграцію

Назва документу	Рік прийняття	Сфера дії
Конвенція МОП № 97 «Продаж робочої сили (підписана Україною)»	1949	Регулювання умов праці мігрантів
Конвенція МОП № 143 "Про працю на підводних човнах"	1975	Регулювання праці мігрантів у водному транспорті
Конвенція МОП № 181 "Про працю в чужій країні"	1997	Регулювання міжнародної трудової міграції
Декларація МОП про основні принципи і права на роботі	1998	Загальні принципи регулювання трудових відносин
Міжнародна конвенція про захист прав всіх працюючих мігрантів та членів їхніх сімей	1990	Захист прав мігрантів та їхніх родин
Директива Європейського Союзу "Про умови в'їзду та перебування громадян третіх країн для цілей зайнятості"	2009	Регулювання трудової міграції в ЄС

Примітка. складено автором за даними Стаканов Р.Д. Регулювання міжнародної трудової міграції на регіональному та глобальному рівнях / Р.Д. Стаканов // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 5. – С. 77-82. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/13.pdf.

Окрім цього, є інші міжнародні документи, які можуть мати вплив на регулювання міжнародної трудової міграції.

Деякі з інших міжнародних документів, які можуть мати вплив на регулювання міжнародної трудової міграції, включають:

- Женевську конвенцію про статус біженців (1951 р.), яка встановлює стандарти та права для захисту біженців, включаючи право на зайняття роботи.

- Міжнародну конвенцію про захист прав всіх працюючих мігрантів та членів їх сімей (1990 р.), яка забезпечує захист прав та гідність мігрантів, зокрема у сфері праці.

- Конвенцію Міжнародної організації праці про рівність у винагороді (1951 р.), яка встановлює принцип рівної оплати за однакову роботу для всіх працівників, включаючи мігрантів.

- Конвенцію Міжнародної організації праці про працю на дому (1996 р.), яка забезпечує захист прав мігрантів, які займаються роботою на дому.

- Декларацію ООН про права мігрантів (2018 р.), яка засвідчує права та захист мігрантів у всіх аспектах їх життя, включаючи права на працю та гідні умови праці.

- Конвенція Міжнародної організації праці про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їхніх родин.

- Резолюцією 45/158 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1990 року була прийнята Конвенція про захист прав працівників-мігрантів та членів їхніх сімей. Даний міжнародно-правовий документ містить положення, що стосуються економічних, соціальних, політичних та громадянських прав міжнародних трудових мігрантів.

Одним із головних принципів Конвенції є засудження будь-яких дій, спрямованих на утримання мігрантів у рабстві або на заохочення примусової праці. До того ж, Хартія чітко визначає, що трудові мігранти та члени їхніх сімей не можуть бути ув'язнені лише на підставі трудового договору.

Даний документ є важливим кроком у захисті прав міжнародних трудових мігрантів та забезпеченні їхньої захищеної трудової діяльності в інших країнах. Конвенція розглядається як «Велика Хартія про захист прав працівників-мігрантів» і є важливим документом міжнародного права в цій сфері.

Глобальний договір Міжнародної організації праці про безпечну та гідну працю для трудящих-мігрантів був прийнятий в 2015 році. Головною метою цього документа є захист прав трудових мігрантів та поліпшення їхніх умов праці.

Глобальний договір МОП передбачає, що трудові мігранти повинні мати доступ до інформації про свої права та обов'язки, а також забезпечує їхнє право на охорону

здоров'я та безпеку на робочому місці. Договір також забезпечує захист від експлуатації та дискримінації, а також надає можливість мігрантам звертатися до суду в разі порушення їхніх прав.

Одним з ключових аспектів Глобального договору є забезпечення соціального захисту трудових мігрантів та їхніх сімей. Договір також надає можливість мігрантам залучатися до профспілкової діяльності та захисту своїх інтересів.

Загальна мета Глобального договору полягає у забезпеченні безпечної та гідної праці для трудових мігрантів, зменшенні їхньої вразливості та поліпшенні їхніх умов праці. Цей документ є важливим кроком у напрямку захисту прав трудових мігрантів та забезпечення їхньої соціальної інтеграції [8]:

Глобальний договір ООН про безпечну, організовану та регулярну міграцію був прийнятий 10 грудня 2018 року. Його головною метою є сприяння безпечній, організованій та регулярній міграції шляхом покращення координації міжнародних зусиль у цьому напрямку.

Договір визначає ряд заходів, що мають допомогти у забезпеченні безпеки, організації та регулярності міграції, включаючи захист прав трудових мігрантів, протидію дискримінації, належну інформаційну підтримку, захист вразливих категорій мігрантів та забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я.

Глобальний договір також пропонує вирішення проблеми нелегальної міграції шляхом сприяння регулярній міграції та протидії нелегальним каналам міграції, що може забезпечити більш безпечне та стабільне суспільство як у країнах-постачальниках, так і у країнах-одержувачах мігрантів [62]:

Рекомендації Міжнародної організації праці щодо трудових стандартів для трудящих-мігрантів:

Міжнародна організація праці (МОП) прийняла кілька рекомендацій щодо трудових стандартів для трудящих-мігрантів з метою захисту їхніх прав на рівні з іншими працівниками. Основними рекомендаціями є:

– Рекомендація МОП №86 «Про захист прав мігрантів-працівників», яка надає правову основу для захисту прав мігрантів-працівників та регулює їхнє працевлаштування, проживання та соціальні забезпечення.

– Рекомендація МОП №97 «Про мігрантів і безпеку та гігієну праці», яка ставить за мету забезпечити безпеку та гігієну праці для мігрантів, які працюють в інших країнах, та зменшити ризики, пов'язані з їхнім здоров'ям та безпекою на роботі.

– Рекомендація МОП №143 «Про мігрантів та сімейну роботу», яка надає рекомендації щодо захисту прав мігрантів, які працюють у сімейному середовищі, та захисту їхніх родинних відносин.

Метою цих рекомендацій є забезпечення захисту прав мігрантів-працівників та зменшення ризиків, пов'язаних з їхнім здоров'ям, безпекою та соціальним забезпеченням на роботі. Також ці рекомендації ставлять за мету забезпечення рівних умов для мігрантів-працівників із місцевими працівниками та зменшення можливості експлуатації мігрантів-працівників [39].

Ці документи є важливими для забезпечення захисту прав мігрантів та регулювання міжнародної трудової міграції.

Одним з перших та найважливіших документів міжнародного права, який містить положення про права та свободи людини, включаючи ті, що прямо стосуються міграції, є Всезагальна декларація прав людини. Цей документ був прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року [3]. Права та свободи людини, які закріплені в Декларації, можна умовно поділити на дві великі групи. Перша група охоплює ті права, які часто стають об'єктом утисків та переслідувань, а також надають людині загальновизнані підстави для міграції. Ці права включають:

1. Право на життя, свободу та особисту недоторканість.
2. Недопущення рабства та підневільного стану.
3. Недопущення катувань, жорстокого, нелюдяного, принизливого поведіння та покарання.
4. Право на свободу думки, совісті та віросповідання.
5. Право на свободу переконань та їх вільне висловлювання, включаючи свободу шукати та розповсюджувати інформацію та ідеї будь-якими засобами.
6. Право на вільний розвиток особистості в економічній, соціальній та культурній сферах.

7. Право на працю, вільний вибір роботи, умов праці та захист від безробіття, а також право на справедливу та задовільну винагороду.

8. Право на гідний рівень життя.

9. Право на освіту.

10. Право на участь в культурному житті та захист моральних та матеріальних інтересів, які є результатом наукових, літературних чи художніх праць, автором яких вона є.

Друга група прав і свобод, яку передбачає Декларація прав людини, безпосередньо пов'язана зі свободою міграції. Ці права включають:

1. Право особи вільно пересуватися та вибирати собі місце проживання в межах кожної держави.

2. Право особи залишати будь-яку державу, включаючи свою власну, та повертатися в свою країну.

3. Право особи шукати притулок в інших країнах та користуватися цим притулком.

Варто відзначити, що право на свободу пересування та притулок може бути обмежено відповідно до закону. Це здійснюється з метою забезпечення визнання та поваги прав та свобод інших осіб, а також для задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві. Такі обмеження передбачені в 29-ій статті Декларації про права людини.

Крім того, Декларація про права людини визнає права осіб, які не є громадянами країни, в якій вони проживають. Цей документ був прийнятий Резолюцією 40/144 Генеральної Асамблеї ООН 13 грудня 1985 року і є важливим нормативно-правовим документом універсального значення.

1.3. Основні форми міжнародної міграції робочої сили та їх особливості

Міжнародна міграція робочої сили є актуальною проблемою сучасного світу, оскільки її особливості і виклики безпосередньо стосуються економічного,

соціального та політичного розвитку держав та регіонів. Основні форми міжнародної міграції робочої сили включають тимчасову та постійну міграцію, кваліфіковану та некваліфіковану міграцію, законну та нелегальну міграцію. Кожна з цих форм має свої особливості та виклики, які потребують уважної уваги та розгляду з боку держав та міжнародної спільноти [31].

Основні форми міжнародної міграції робочої сили включають:

Економічну міграцію – це переселення людей за кордон для отримання роботи та поліпшення економічного становища. Ця форма міграції може бути тимчасовою або постійною.

Сімейну міграцію – це переселення людей за кордон з метою об'єднання з родиною або з метою заснування сім'ї. Це може включати переселення подружжя, дітей, батьків та інших родичів [63].

Біженців та осіб, що шукають притулок – це люди, які переселяються через політичні, економічні або соціальні кризи у своїх рідних країнах. Ці люди можуть отримувати міжнародний статус біженця або статус особи, що шукає притулок [84].

Кожна з цих форм міграції має свої особливості. Економічна міграція зазвичай здійснюється з метою заробітку та поліпшення економічного становища. Сімейна міграція зазвичай здійснюється з метою об'єднання з родиною та заснування сім'ї. Біженці та особи, що шукають притулок, змушені переселятися через кризи у своїх рідних країнах та шукають захисту та безпеки в інших країнах.

Особливості міжнародної міграції робочої сили можуть включати такі проблеми, як недостатність соціального захисту, можливість експлуатації на робочому місці, мовні бар'єри, культурні різниці та інші складнощі [15].

Трудовий мігрант, також відомий як робочий мігрант, – це особа, яка переїжджає за кордон на законних підставах для роботи на фізичну або юридичну особу. Згідно з останніми розробками Міжнародної організації праці, виділяють кілька основних категорій трудових мігрантів.

Сезонні працівники-мігранти – це особи, які протягом певного періоду року працюють у країні, відмінній від їхньої батьківщини, оскільки робота, яку вони виконують, залежить від сезонних умов [63].

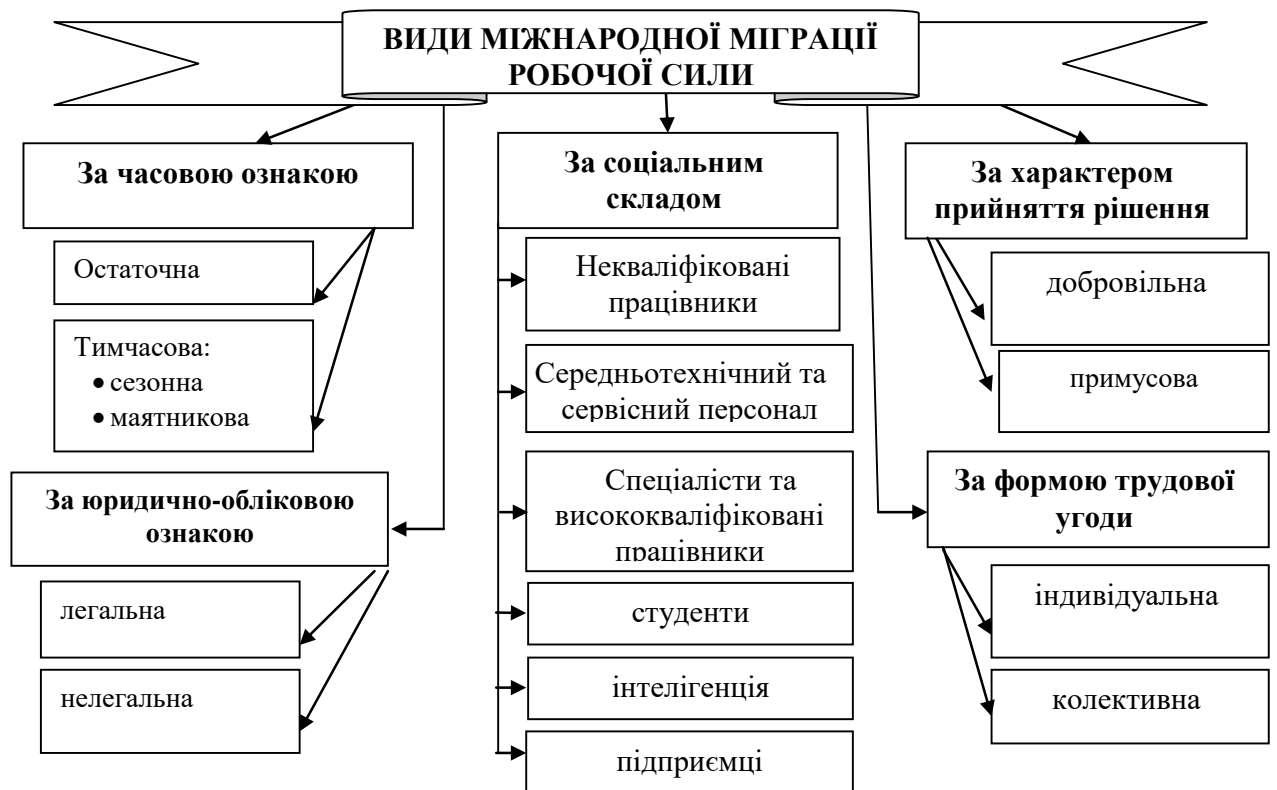

Рис. 1.3 Структура міграційного обороту.

Примітка. Побудовано автором за даними Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять / О. Ровенчак // Політичний менеджмент. – 2006. – 2 (17). – С.127-139.

Мігранти, пов'язані з реалізацією проекту, – це особи, яким дозволено в'їзд до країни на визначений період для роботи над певним проектом, який реалізовує в цій країні роботодавець. Роботодавець несе відповідальність за надання всіх необхідних ресурсів, включаючи робочу силу, для забезпечення успішного завершення проекту. Роботодавець або агент, який діє як посередник, повинен гарантувати від'їзд працюючих мігрантів, пов'язаних з проектом, відразу після завершення роботи.

Трудові мігранти за контрактом – це особи, які працюють за межами своєї країни на основі контракту, який встановлює період працевлаштування та тип роботи, яку вони виконують. Мігрантам за контрактом не дозволяється змінювати роботу, і передбачається, що вони покинуть країну працевлаштування після завершення контракту, незалежно від того, продовжується робота, яку вони виконували, чи ні. У

деяких випадках контракт може бути продовжений, але навіть тоді виїзд із країни роботи до поновлення контракту є обов'язковим [63].

Тимчасові працівники-мігранти – це особи, яким дозволено в'їзд до країни, яка не є їхньою батьківщиною, для здійснення професійної діяльності протягом обмеженого періоду. Тимчасові працівники-мігранти можуть змінити роботодавця та продовжити свій дозвіл на роботу без необхідності залишати країну працевлаштування [11].

Процес міграції в пошуках кращої роботи та заробітку стає все більш популярним у світі. Однією з категорій мігрантів є працюючі мігранти, які після перебування в країні працевлаштування отримують дозвіл на постійне проживання і роботу без обмежень. Ця категорія мігрантів є дуже важливою для багатьох країн, оскільки вона забезпечує стабільність економіки та сприяє розвитку країни.

Висококваліфіковані працівники-мігранти – це особи з високою кваліфікацією та значним досвідом роботи, які мають можливість працювати в країні, що не є їхньою батьківщиною. Для цієї категорії мігрантів часто не обмежується термін перебування, зміна місця роботи та возз'єднання з родиною. Такий підхід сприяє стабільності і сприяє професійному розвитку цих осіб.

Крім того, потенційними трудовими мігрантами є іноземні стажисти та студенти. Ці категорії мігрантів часто приїжджають до інших країн для отримання освіти та практичного досвіду у своїй галузі. Після завершення навчання вони можуть залишатися в країні для подальшої роботи та розвитку своєї кар'єри.

Однак, важливо забезпечити цим категоріям мігрантів не тільки можливість отримання роботи та проживання в країні, але й доступ до соціальних послуг та захисту прав.

Міжнародна міграція робочої сили – це пересування кваліфікованої та некваліфікованої робочої сили з однієї країни до іншої терміном більш ніж на один рік, викликане причинами економічного та соціально-культурного характеру [14].

Основні терміни, що використовуються у контексті міжнародної міграції, включають наступні:

Імміграція: відноситься до в'їзду працездатного населення на певний термін до

іншої країни.

Еміграція: описує виїзд працездатного населення зі своєї країни на певний термін.

Міграційне сальдо: це кількісний показник, який відображає різницю між кількістю іммігрантів та емігрантів.

«Відплив мізків»: це термін, який використовується для опису міжнародної міграції висококваліфікованих кадрів.

Реєміграція: це повернення емігрантів на свою батьківщину, на місце їх попереднього проживання.

Нелегальна міграція: це незаконний перетин кордонів та/або нелегальна працевлаштування в іншій країні.

Згідно з ООН, міжнародна міграція охоплює «будь-яке переміщення людей через національні кордони зі зміною місця проживання на тривалий термін, що перевищує 12 місяців». Згідно з класифікацією ООН, виділяються наступні типи міжнародної міграції [63]:

1. Постійна міграція: це переміщення людей з метою отримати статус постійного мешканця в іншій країні.

2. Сезонна міграція: це переміщення осіб з метою зайняти тимчасову або сезонну роботу протягом менше ніж одного року.

Разом про те сезонний характер виробництва не обов'язково супроводжується сезонним характером праці. Агропромислова інтеграція, міжгалузеве кооперування у використанні робочої сили, застосування нових технологій та методів виробництва, по суті, знижує потребу в сезонній міграції.

3. Тимчасова міграція відноситься до переміщення працездатного населення з метою зайнятості на невизначений термін, часто тривалістю кілька років. Цей вид міграції поширений серед некваліфікованої робочої сили, але також виявляється на ринку висококваліфікованих фахівців. Тимчасові мігранти є людьми, які переїжджають в іншу країну з метою працевлаштування на будь-яку роботу без певної визначеної тривалості. Зазвичай, протягом кількох років перебування за кордоном, такі мігранти планують накопичити певний капітал та повернутися на

батьківщину з метою відкриття власного бізнесу. Як вже зазначалося, тимчасова міграція часто стає передумовою для безповоротної міграції. Тимчасові мігранти, які досягли великих успіхів у країні, де перебували, часто не планують повертатися додому, де їх чекають неясні перспективи. Тому політика урядів країн-експортерів робочої сили спрямована на стимулювання рееміграції саме цієї групи мігрантів [63].

4. Маятникова міграція охоплює пересування так званих «фронтальєрів» – людей, які регулярно перетинають кордон більше одного разу на тиждень, з метою працевлаштування в сусідній державі.

Є щоденними або щотижневими переміщеннями населення від місць проживання до місць роботи, розташованих по різні сторони кордону. У маятникових міграціях приймає участь значна частина населення, що проживає поруч з прикордонними пунктами, і це явище поширене у багатьох країнах. Зокрема, найбільш істотні масштаби маятникових міграцій спостерігаються в агломераціях, які мають великі міста як центри і розташовані неподалік від кордону з сусідніми країнами. В деяких країнах розміри щоденних маятникових міграцій наближаються до обсягів щорічних безповоротних переселень, а навіть перевищують їх.

Маятникова міграція має значний вплив на трудові ресурси різних населених пунктів і є важливим фактором в цьому контексті. Цей вид міграції збільшує кількість та змінює якість трудових ресурсів у центрах, де кількість робочих місць перевищує власні працевлаштування або не відповідає кваліфікаційній структурі місцевого населення. Водночас, маятникова міграція створює можливості для задоволення різних потреб у праці у жителів менших населених пунктів, де недостатньо відповідних робочих місць [63].

Інший вид міграції, вимушена міграція, є результатом різних причин, які не пов'язані з економічними факторами. Цей вид міграції виникає у зв'язку зі стихійними лихами, екологічними катастрофами, надзвичайними політичними подіями, військовими діями, порушенням основних прав та свобод громадян. Ці проблеми призводять до постійної або тимчасової зміни місця проживання людей проти їхньої волі. Цей вид міграції може серйозно впливати на ринок праці та має значний соціальний вплив на затримані мігранти [63].

Міжнародні міграції трудових ресурсів вносять відчутні зміни в економічну ситуацію, як країн експортерів, так і країн імпортерів робочої сили, і тому ці зміни багатопланового характеру стали актуальними для багатьох держав та міжнародних організацій. Її особливості включають економічні мотиви, соціальні аспекти та взаємозв'язок з глобалізацією.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що країни використовують різні правові та політичні механізми для контролю та управління міграційними процесами. Важливими елементами регулювання є візова політика, законодавство щодо працевлаштування та соціального захисту мігрантів, міжнародні договори та угоди.

Зазначено, що існує кілька форм міграції, включаючи тимчасову, постійну, сезонну, нелегальну та кругову міграцію. Кожна з цих форм має свої особливості, пов'язані з тривалістю перебування, цілями та характером праці.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили

Вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили є значним і має важливі наслідки для як країн-учасниць конфлікту, так і для регіону, зокрема у сфері економіки, суспільства та людських прав. Основні аспекти впливу війни на міграцію робочої сили включають [75] (Табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Основні аспекти впливу війни на міграцію робочої сили

Фактор	Характеристика
Примусову міграцію	Воєнні конфлікти можуть призвести до виникнення великої кількості внутрішньо переміщених осіб та біженців, які шукають притулку в інших країнах. Це може створювати значні виклики для країн-приймачів, які повинні забезпечити житло, харчування, медичну допомогу та інші основні потреби цих людей.
Економічний вплив	Війна може призвести до зниження економічного розвитку і знищення інфраструктури в країнах-учасницях конфлікту. Це може призвести до зменшення можливостей для працевлаштування та зростання безробіття. З іншого боку, країни-приймачі можуть зазнавати економічних переваг, залежно від спроможності використовувати робочу силу біженців та переселенців.
Втрата кваліфікованої робочої сили	Війна може призвести до втрати кваліфікованих працівників, особливо у сферах, пов'язаних з наукою, освітою, медициною тощо. Це може мати негативний вплив на розвиток країни-втікача і тривати довгий час після закінчення конфлікту.
Соціальні наслідки	Війна може порушити соціальну структуру та міжетнічні протиріччя, що може призвести до загострення соціальних конфліктів і напруженості. Крім того, міграція робочої сили може призвести до культурних, мовних та інших адаптаційних викликів як для мігрантів, так і для країн-приймачів.

Примітка. Складено автором за даними United Nations High Commissioner for Refugees.

Вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили є складним і багатогранним. Він потребує відповідного регулювання та співпраці між країнами, організаціями та

громадськими організаціями з метою забезпечення захисту прав мігрантів та вирішення гуманітарних криз.

Також варто враховувати, що вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили може мати різні наслідки в залежності від типу конфлікту. Наприклад, у воєнних конфліктах, де відбувається окупація або насильницький переміщення населення, може спостерігатися значний масовий вимушений виїзд мігрантів зі своїх рідних країн. Це може створити гострі проблеми з притулком та внутрішньою безпекою в країнах-приймачах, а також порушити економічну стабільність.

З іншого боку, війна може спричинити зростання потреби у праці та робочій силі у військовій промисловості, відновленні інфраструктури та інших секторах економіки, пов'язаних з відновленням після конфлікту. Це може сприяти залученню мігрантів, які мають необхідні навички та досвід роботи у вказаних галузях.

Загалом, вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили є складним і суперечливим явищем, яке потребує глибокого дослідження та розуміння. Дослідники, політики та громадські організації повинні спрямувати свої зусилля на вивчення причин, наслідків та стратегій управління міграційними процесами під час воєнних конфліктів з метою забезпечення захисту та добробуту мігрантів, а також стабільності та розвитку країн-приймачів [40].

Залежно від конкретної ситуації та контексту війни, можна навести кілька прикладів впливу воєнного конфлікту на міжнародну міграцію робочої сили (див.Табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Впливу воєнного конфлікту на міжнародну міграцію робочої сили

Наслідок воєнного конфлікту	Характеристика
1	2
Вимушений виїзд та біженці	У разі воєнних конфліктів, де населення викрито прямій загрозі безпеці, мігранти можуть бути змушені покинути свої рідні країни та шукати притулку в інших державах. Наприклад, внаслідок війни в Сирії велика кількість людей втекла до сусідніх країн, таких як Туреччина, Ліван, Йорданія. Це призвело до зростання міжнародної міграції праці та потреби у соціальній та економічній підтримці для приймаючих країн.

1	2
Переселення та відбудова	Після закінчення воєнного конфлікту, уражені країни часто потребують великих зусиль для відновлення своєї інфраструктури та економіки. Це може створити потребу в міжнародній міграції робочої сили для відновлювальних робіт, будівництва, інженерінгу та інших галузей. Наприклад, після війни в Іраку було потрібно значне число іноземних спеціалістів для відновлення інфраструктури та розвитку країни.
Воєнні контракти та робота у зоні конфлікту	Воєнний конфлікт може створити попит на робочу силу для виконання військових контрактів та підтримки військових операцій. Це можуть бути військові підрядники, постачальники послуг безпеки, медичний персонал та інші професіонали, які працюють у зоні конфлікту.
Перенесення виробництва	Війна та політичні конфлікти можуть призвести до змін в географії виробництва. Компанії, що операціонують у зоні конфлікту, можуть змушені перенести свої виробничі потужності до інших країн або регіонів, де є більш безпечна та стабільна ситуація. Це може спричинити міжнародну міграцію робочої сили, коли працівники переїжджають разом зі своїми робочими місцями. Наприклад, внаслідок війни в Україні деякі підприємства перенесли свої виробничі лінії до інших країн, що призвело до переселення працівників та міжнародної міграції.
Потреба в спеціалістах та фахівцях	Воєнні конфлікти можуть створювати попит на спеціалістів та фахівців у різних галузях. Наприклад, війна може потребувати військових лікарів, інженерів, аналітиків, перекладачів та інших професіоналів. Це може призвести до міжнародної міграції робочої сили, де кваліфіковані працівники переїжджають у зону конфлікту для надання своїх послуг.

Примітка. Складено автором за даними International Organization for Migration.

Україна є особливою країною, яка володіє значним ресурсним потенціалом не лише в земельних ділянках для сільського господарства та корисних копалинах, але й має значні людські ресурси. Згідно з даними Worldometer на 2020 рік, населення України складало 43,73 млн осіб [76].

Проведення активних бойових дій на території Донецької та Луганської областей у 2014-2015 роках, а також створення псевдо-державних утворень на частині цих територій призвело до значного сплеску міграційних процесів, зокрема вимушеного переміщення населення. За даними на 2021 рік, кількість внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій становила 1,470 млн осіб [52]. Також протягом останніх 8 років помітно зросла кількість трудових мігрантів з України. За

даними про міжнародну міграцію [85], Україна займає 8-е місце (близько 6 млн осіб) серед усіх країн, звідки громадяни виїжджають на роботу за кордон. Також варто зазначити, що через спрощену співпрацю, легкість вивчення мови та існування спільного кордону, понад 1,5 млн українців обрали працю в Польщі.

24 лютого 2022 року ситуація в Україні кардинально змінилася. російська федерація розпочала повномасштабну війну на території України, що спричинила смерть мирних жителів та руйнування цивільної інфраструктури вже з першого дня вторгнення. На жаль, постійні обстріли та страх за життя та здоров'я змусили багатьох людей переселитись, а західні кордони України зіткнулися з багаточисельними біженцями. Виїзд з країни для чоловіків був заборонений через загальну мобілізацію, що спричинило переселення переважно жінок та дітей (рис. 2.1):

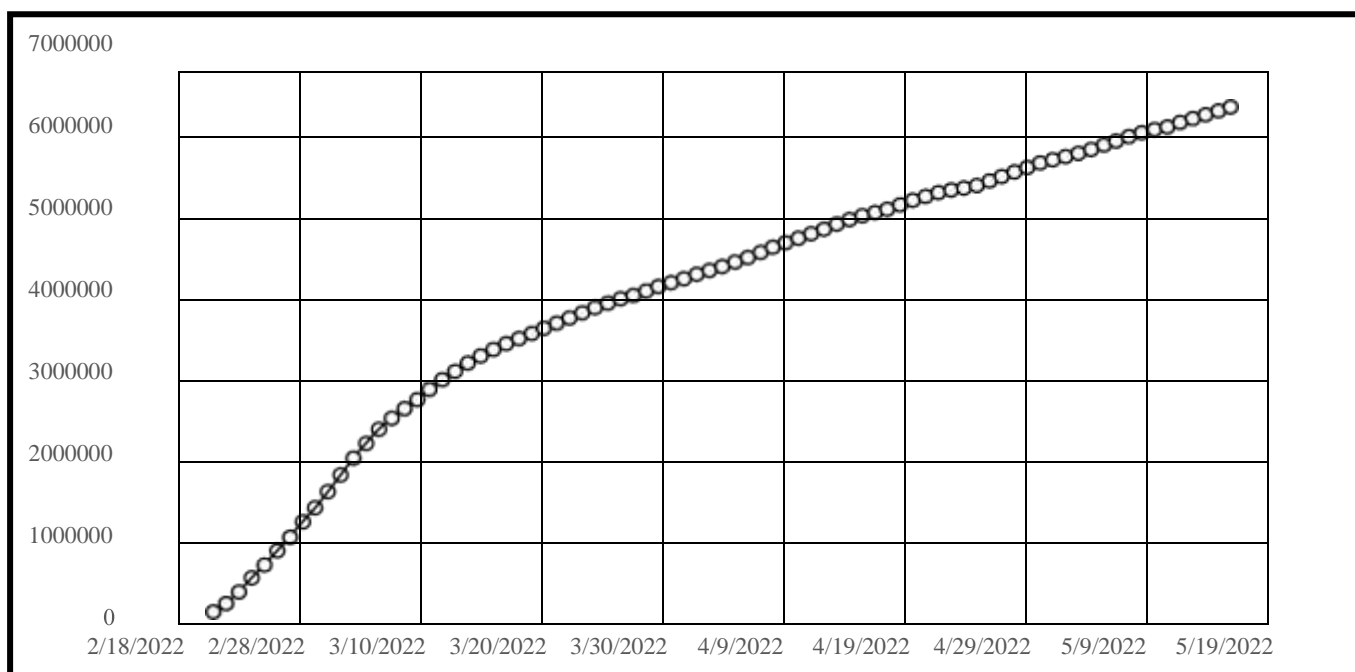

Рис. 2.1 Загальна кількість вимушено переміщених осіб за датою, сукупно.

Примітка. Побудовано автором за даними Ukraine refugee situation. Operational data portal. 23.05.2023. [Electronic resource]. – Access: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Станом на 24 лютого 2022 року, 80 тис. українців покинули свою країну, і ця кількість біженців збільшується щодня. Крім того, до 15 травня 2022 року загальна кількість переселенців досягла 6,224 млн осіб. З-поміж сусідніх європейських країн, найбільшу кількість українців прийняла Польща з числом 4,350 млн осіб, на другому

місці розташувалася Румунія з 943 тис. прихильників, Угорщина зустріла 627 тис. осіб, а Молдова – 468 тис. українців. Крім того, Словаччина прийняла 433 тис. осіб. [71]. У той же час, під час відкриття гуманітарних коридорів, Російська Федерація вивозить, а по суті депортує людей з окупованих територій, і загальна кількість таких людей вже складає 888 тис.. Все це для наочності подається на (рис. 2.2):

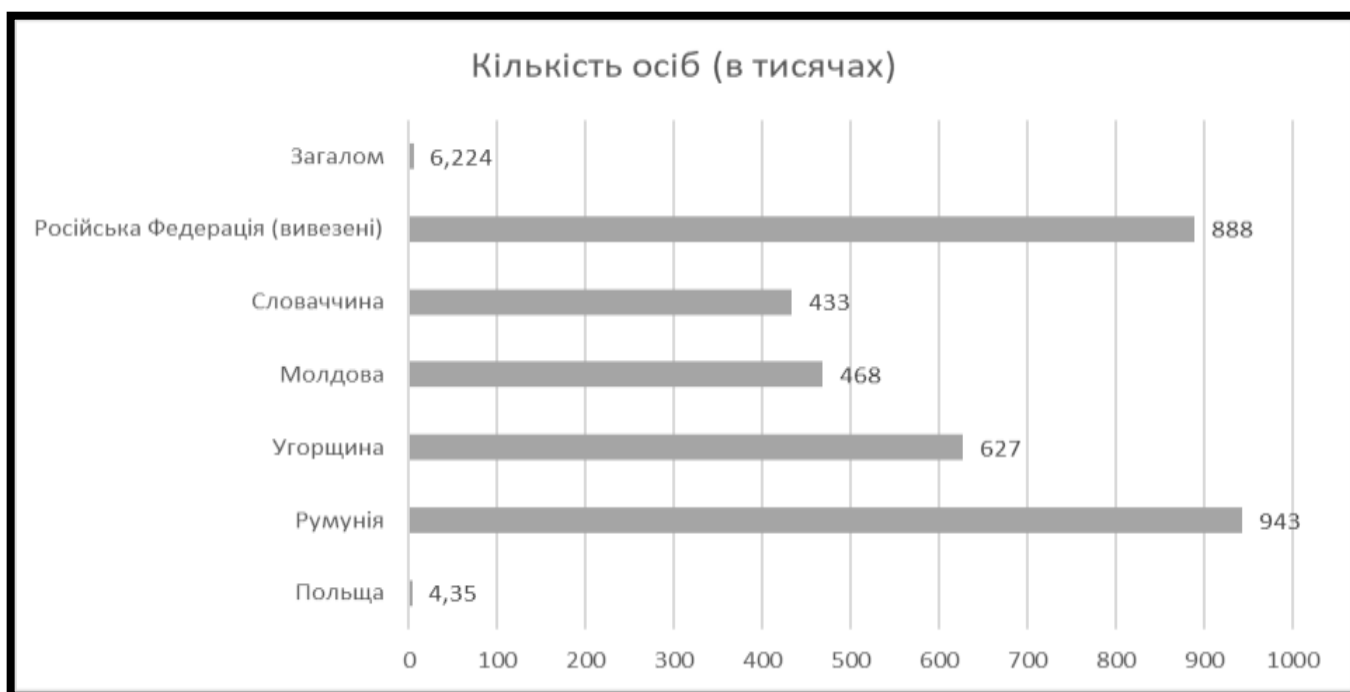

Рис. 2.2 Кількість біженців з України з початку повномасштабної війни.

Примітка. Побудовано автором за даними Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. Statista. [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country>.

Зазначена інформація про те, що близько 4,5 млн українців виїхали до Польщі, не може бути розглянута як абсолютна кількість осіб, що залишилися в цій країні, оскільки ці індивіди можуть бути переселені в будь-яку іншу країну Європейського Союзу. Наявність відкритих кордонів між країнами ЄС ускладнює відстеження таких переміщень. Громадянам України надається можливість отримати тимчасовий захист в будь-якій країні ЄС, що дає їм право на проживання, доступ до ринку праці, житла, медичної допомоги та освіти для дітей. Відповідно до Директиви про тимчасовий

захист, термін такого захисту становить один рік і може бути продовжений залежно від ситуації в Україні. Кожна особа, яка легально проживає в ЄС, має право на відкриття базового банківського рахунку.

Ситуація з міграцією в Україні є складною і динамічною, що ускладнює можливість дати точну оцінку ситуації. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб та міжнародних мігрантів створює значний напруження для країни, особливо в умовах воєнного конфлікту. Багато людей втратили свої домівки і були змушені перебувати в тимчасових таборах для біженців або модульних містечках. Пріоритетом в цей час є збереження життів людей і перемога над російською армією, а потім відновлення країни. Однак, важливо пам'ятати, що після закінчення конфлікту виникатимуть потреби у відновленні та реінтеграції переселенців для стабілізації ситуації в країні.

Згідно з даними ООН, станом на 15.11.2022 року, внаслідок війни, за кордоном залишається 7,6 млн українських громадян. З них приблизно 3 млн перебувають у Росії та Білорусі, включаючи тих, що були примусово вивезені до першої з цих країн. Таким чином, у країнах Європи знаходиться близько 4,5 млн українців.

Кількість мігрантів за кордоном, за винятком Росії та Білорусі, оцінюється на близько 4,5 млн осіб, переважно жінок з дітьми. На листопад, найбільшу кількість осіб – майже 1,5 млн – отримали статус тимчасового захисту в Польщі, понад 1 млн – в Німеччині, та приблизно 450 тис. – в Чехії. Також понад 100 тис. українців зареєстровано в Італії, Іспанії, Болгарії, Великобританії та Франції.

Пік виїзду з країни припав на період з 1 по 15 березня – у ці дні виїхало близько 40% опитаних. Ще 12,8% респондентів виїхали у другій половині березня, 9,6% – протягом квітня. У подальші місяці за кордон виїжджали дедалі менше людей. Близько 70% опитаних українців мають вищу або незакінчену вищу освіту. Це високий показник, зважаючи на те, що в Україні базову вищу освіту мають 29,1% людей у віці 25 років і старше 13. Більше 20% опитаних мають середню спеціальну освіту (найбільше таких серед людей старше 50 років), загальну середню освіту мають 9,5% опитаних, незакінчену середню – 2%. Тільки 17,3% опитаних заявили, що разом із чоловіком або дружиною вони виїхали за кордон, тоді як 13,3%

відповідаючих подорожували самостійно. Значна більшість, а саме 59,3% опитаних, виїжджали за кордон з неповнолітніми дітьми.

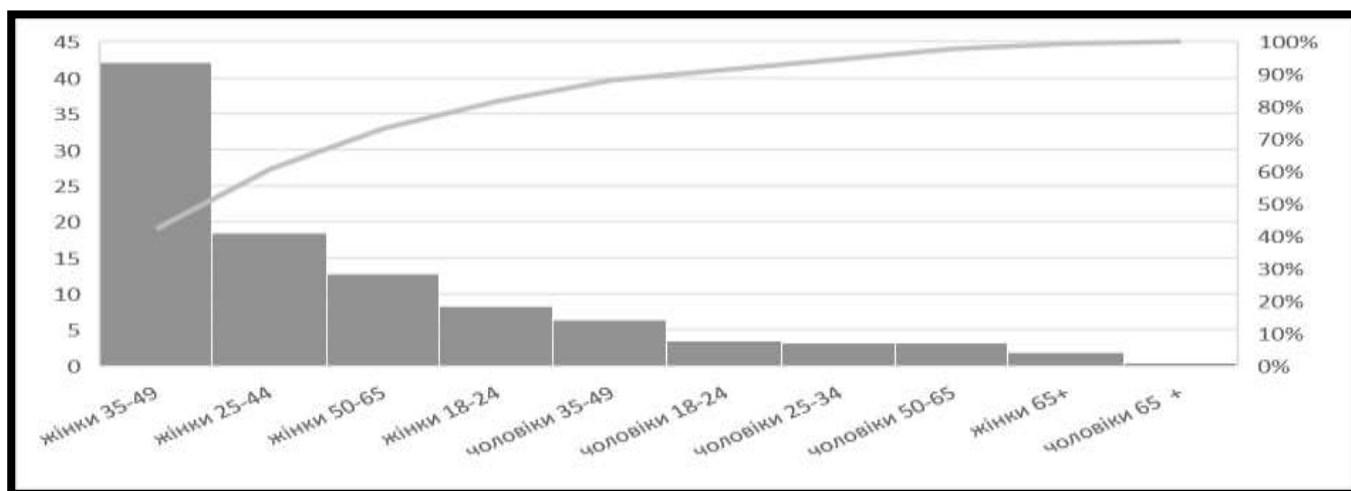

Рис. 2.3 Розподіл за віком і статтю,% від загальної кількості респондентів.

Примітка. Побудовано автором за даними Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. Statista. [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country>.

За результатами дослідження, майже чверть населення Запорізької області (24%) мають досвід виїзду за кордон. Київ розташовується на другому місці- 20% область -18%, Харківська область, Дніпропетровська область та Миколаївська область також мають високий показник виїзду, який становить по 16%. За відмінною ситуацією, з Луганської області за кордон виїхало лише 1% населення [42].

Дослідження REACH, проведене на польському кордоні, показало, що основними факторами, що впливають на вибір країни для мігрантів, є: наявність родини або друзів у місці прибуття (39%), географічна близькість до України (31%) та поради, отримані в центрах прийому (17%). Однак з часом макроекономічні умови та умови на ринку праці, ймовірно, почнуть відігравати більш значну роль у виборі країни місцями мігрантами.

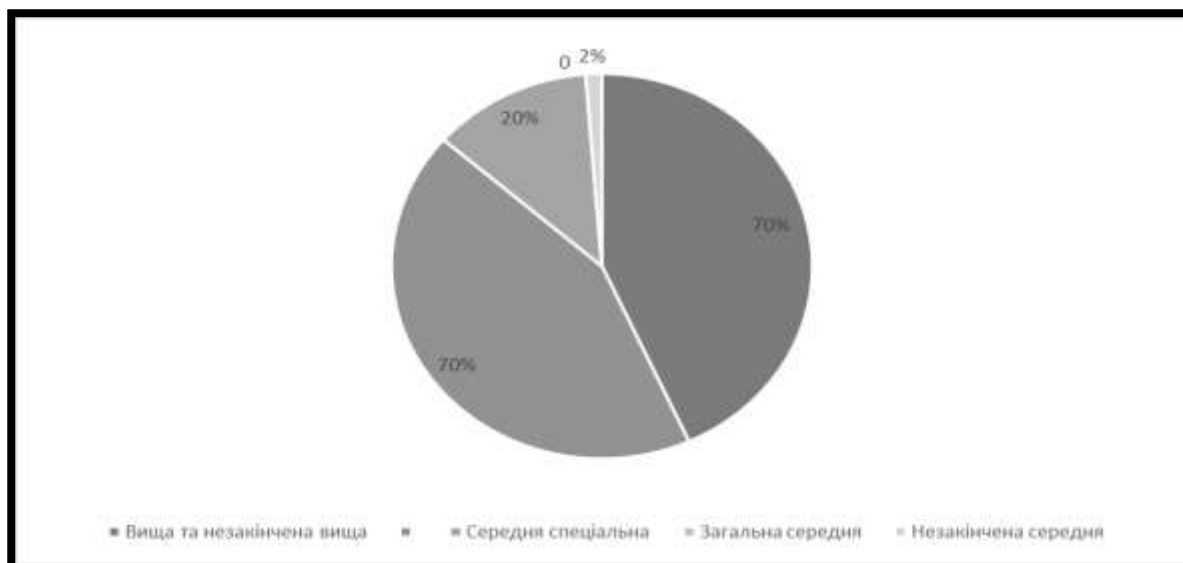

Рис. 2.4 Рівень освіти українців, що виїхали за кордон.

Примітка. Побудовано автором за даними Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022.

Згідно з опитуванням UNHCR, 87% мігрантів є жінками з дітьми, а 65% жінок знаходяться у працездатному віці від 18 до 59 років. Близько 70% опитаних мігрантів мають вищу освіту (Табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Країни що прийняли біженців

Країна	Дата	Біженці з України, зареєстровані для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту	В країні зафіксовано біженців з України	Прикордонні переходи з України**	Прикордонні переходи в Україну**
Болгарія	02.05.2023	156 693	49 185	Not applicable	Not applicable
Чехія	02.04.2023	504 107	504 352	Not applicable	Not applicable
Естонія	10.04.2023	44 739	69 616	Data not available	Data not available
Угорщина	02.05.2023	35 030	35 030	2 603 998	Data not available
Латвія	11.04.2023	47 080	32 380	Data not available	Data not available
Литва	11.04.2023	76 540	76 540	Not applicable	Not applicable
Польща	27.04.2023	1 583 563	1 583 563	8 959 627	8 803 268
Молдова	30.04.2023	Not applicable	107 645	814 622	458 524
Румунія	30.04.2023	129 438	99 027	2 310 350	1 908 051
Словаччина	30.04.2023	114 628	114 628	1 348 535	1 084 518

Примітка. Побудовано автором за даними Ukraine refugee situation. Operational data portal. 23.05.2023. [Electronic resource]. – Access: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Перед початком повномасштабного вторгнення багато респондентів мали можливість придбавати продукти харчування, одяг, взуття та інші необхідні речі, але вони заощаджували гроші на більш дорогі покупки, наприклад, нову побутову техніку, автомобіль, квартиру і т.д. Однак після виїзду за кордон українським біженцям доводиться частіше економити: 27,9% респондентів мають достатньо коштів лише на їжу, а 12% змушені економити навіть на харчуванні (див.рис. 2.5):

Витрати українських мігрантів за кордоном є позитивним фактором для економік країн, де вони перебувають, оскільки стимулюють приватне споживання. Особливо помітний вплив українців спостерігається на роздрібні продажі. Наприклад, в Польщі та Естонії українські мігранти призвели до короткочасного зростання роздрібною торгівлі та приватного споживання, але згодом обсяги продажів повернулися на попередній рівень. У березні спостерігався помітний ріст продажів у категоріях «одяг і взуття» (41,9% порівняно з лютим, де було 2,6%) і «меблі, електроніка та побутова техніка» (2,8% порівняно з -4,4% у лютому). В інших країнах, вплив українських мігрантів може бути менш помітним через меншу кількість мігрантів порівняно з місцевим населенням (наприклад, в Німеччині) або вищий рівень вартості життя (у Німеччині, Чехії, Австрії, Франції, Швейцарії, Нідерландах, Великобританії).

Дослідження різняться у своїх оцінках впливу українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів, але загалом зазначають позитивний вплив. Наприклад, дослідження Strzelecki та ін. (2022) виявило, що трудова міграція українців до Польщі з 2013 по 2018 рік призвела до зростання робочої сили на 0,8% щорічно і внеску українських мігрантів у зростання ВВП на 0,5 в.п. За допомогою розрахунків ОЕСР і оцінок Strzelecki та ін., припущено, що українські мігранти також мають позитивний вплив на економіки інших країн за допомогою екстраполяції ефектів впливу з урахуванням кількості мігрантів.

Отримані результати показують, що додатковий внесок у щорічні темпи зростання ВВП Чехії, Польщі та Естонії може складати близько 1,2 в.п. на рік, а внесок у ВВП Угорщини, Латвії, Словаччини, Литви та Румунії – майже 0,8 в.п. Однак ці оцінки можуть бути заниженими через вимушену міграцію та іншу демографічну

структуру в 2022 році, що може призвести до меншої інтеграції.

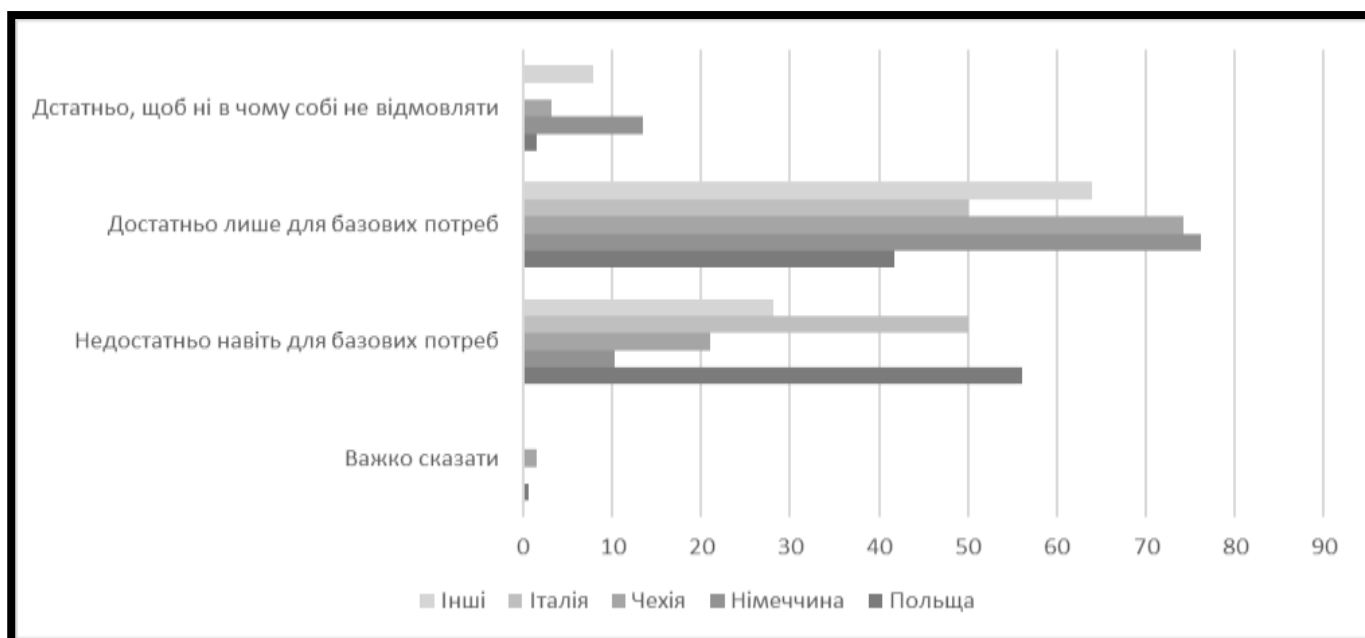

Рис. 2.5 Рівень умов в яких проживають українці.

Примітка. Побудовано автором за даними Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. Statista. [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country>.

Дослідження Oxford Economics дають більш консервативні оцінки. Наприклад, якщо 650 тис. українських мігрантів залишаться в Польщі, робоча сила зросте додатково на 210 тис. (1,2%) до 2030 року, а потенційний ВВП – на 1,2% порівняно з базовим прогнозом Oxford Economics. У разі припливу 1 млн мігрантів, робоча сила зросте на 370 тис. (2,1%), а потенційний ВВП – на 2,0% до 2030 року. У довгостроковій перспективі (до 2050 року) позитивний вплив посилюватиметься, з потенційним ВВП, перевищуючим базовий прогноз на 1,7% у першому сценарії (+650 тис. мігрантів) та на 2,9% у другому (+1 млн мігрантів). Звіт Deloitte також зазначає, що інтеграція українських вимушених переселенців у Польщі може призвести до додаткового зростання ВВП на 0,2-3,5% щорічно в перші п'ять років, залежно від якості інтеграційної політики країни, зокрема підвищення гнучкості ринку праці та вирішення проблем з ринком житла.

Дослідження Kancs і Lesca оцінили, що приплив близько 2,3 млн мігрантів до ЄС протягом перших трьох років сприяв збільшенню ВВП від 0,2% у перший рік до 1,3% до 2040 року за умови повної інтеграції. Крім того, довгострокові фінансові вигоди від адаптації мігрантів переважали короткострокові витрати на програми соціальних виплат, мовного та професійного навчання.

Отже, загалом дані досліджень підтверджують позитивний вплив українських мігрантів на економіки країн, де вони проживають, через стимулювання приватного споживання та зростання ВВП. Оцінки впливу варіюються в залежності від припущень і розрахунків, але загалом вони підтверджують позитивну економічну роль українських мігрантів у країнах-реципієнтах.

На основі оцінок з дослідження МВФ (2020), опитувань ООН та Центру Разумкова за інших незмінних умов завдяки внеску українських мігрантів випуск товарів та послуг в Естонії, Польщі та Чехії у 2026 році буде на 2.2-2.3% більшим, ніж у базовому сценарії без міграції, у Німеччині – на 0.6-0.65%. Для оцінок використано дані опитування ООН про частку жінок з дітьми в загальній кількості вимушених переселенців на рівні 87%, частку мігрантів у віці 18-59 років, співвідношення кількості дітей на одну жінку в Україні (1.2) та припущення щодо працевлаштування 70% мігрантів працездатного віку протягом усього періоду. Також припускаються однакові згадані вище частки для всіх країн.

Незважаючи на позитивні ефекти присутності мігрантів, є й деякі виклики, пов'язані з цим явищем. Наприклад, витрати українських мігрантів стали додатковим фактором, який сприяв високим темпам інфляції в країнах Європейського Союзу. У 2022 році ціни на енергоносії значно зросли, досягнувши рекордних значень за останні десятиліття. Наприклад, у Литві, Естонії, Латвії та Угорщині інфляція склала понад 20% порівняно з попереднім роком, а в Чехії і Польщі – приблизно 18%, а в Єврозоні – майже 10%.

Крім того, присутність українських мігрантів також вплинула на ринки нерухомості країн, де вони перебувають. Хоча лише чверть мігрантів здатна була орендувати житло самостійно, в багатьох містах ціни на оренду значно зросли. Наприклад, у Польщі у квітні вартість оренди житла була на 20% вищою, ніж на

початку року. Аналогічні тенденції спостерігаються і в Естонії.

Таким чином, хоча міграція українських громадян має свої позитивні аспекти, необхідно враховувати й потенційні негативні наслідки, такі як висока інфляція та зростання цін на нерухомість у деяких країнах-реципієнтах [57].

2.2. Особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах війни: виклики та проблеми

З кожним роком, міграційні процеси стають все більш актуальними для країн світу. При цьому, залежно від навичок та попередньої зайнятості мігрантів, їх історії на території країни, інвестиційного клімату та інших факторів, економічний вплив міграції на країну походження може бути різним. Тому, при впровадженні міграційної політики необхідно враховувати всі аспекти та зважати на ризики.

Міжнародна міграція робочої сили в умовах війни стикається з численними викликами та проблемами, які впливають на мігрантів, країни походження та приймаючі країни (Табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Виклики та проблеми, які впливають на мігрантів, країни походження та приймаючі країни

Проблема	Характеристика
1	2
Збільшення потоків мігрантів	Війна може призводити до значного зростання кількості людей, які шукають притулку та можливості в інших країнах. Прикладом є ситуація з міграцією з Сирії внаслідок громадянської війни.
Гуманітарна криза	Воєнний конфлікт може призвести до гуманітарної кризи, змушуючи людей шукати безпечності та захисту в інших країнах. Прикладом є криза біженців з України, викликана війною на сході країни.
Небезпеки для мігрантів	Умови війни створюють ризики та небезпеки для досліджень показують, що мігранти в умовах війни стикаються зі значними загрозами та вразливістю.
Негативний вплив на економіку	Воєнний конфлікт може мати негативний вплив на економіку країни походження, що змушує людей шукати роботу та кращі умови життя в інших країнах. Аналізи показують, що велика кількість мігрантів з країн у конфлікті може створювати економічні виклики для приймаючих країн.

1	2
Недостатня інфраструктура та ресурси	Приймаючі країни можуть стикатись з викликами у забезпеченні необхідної інфраструктури та ресурсів для прийому та інтеграції великої кількості мігрантів. Це може включати житло, освіту, медичну допомогу та інші соціальні послуги.
Соціальна та культурна інтеграція	Мігранти, які перебувають у приймаючій країні внаслідок воєнного конфлікту, можуть стикатись з труднощами соціальної та культурної інтеграції. Це може бути пов'язано з мовними бар'єрами, розбіжностями в цінностях та культурних практиках.
Політичні виклики	Великі потоки мігрантів умовах війни можуть створювати політичні виклики для країн-приймачів. Питання міграції може стати предметом політичних дебатів та конфліктів, що впливає на прийняття політичних рішень та стратегій.

Примітка. Складено автором за даними International Organization for Migration, United Nations High Commissioner for Refugees.

Ситуація з українською міграцією є надзвичайно складною і потребує уваги від приймаючих країн. З великою кількістю внутрішньо переміщених осіб та міжнародних біженців, можливий значний вплив на розвиток не лише України, але й інших країн, які їх приймають.

Приймаючі країни мають зрозуміти, що українські біженці можуть знаходитись в країні ще довгий час і необхідно налаштувати побут для забезпечення їхніх потреб. Наприклад, необхідно забезпечити медичний захист, надати права та можливості навчатись, працювати та жити повноцінним життям до того моменту, коли вони зможуть повернутись в Україну, якщо це буде можливо.

Приймаючі країни також повинні враховувати, що українські біженці мають різні потреби і необхідно забезпечити їм допомогу, враховуючи ці відмінності. Успішна міграційна політика має бути грамотною та збалансованою, враховуючи всі аспекти, щоб забезпечити максимальну підтримку біженців та внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечити стійкий розвиток країн-приймачів.

Головними видами допомоги, яку отримували біженці від країни, що їх прихистила, стали соціальні виплати, гуманітарна допомога, забезпечення житлом, мовні курси, які надавалися безкоштовно, освітні послуги для неповнолітніх та допомога з оформленням документів (див. Додаток Б).

У Німеччині рівень забезпечення українських біженців житлом є найвищим у

порівнянні з іншими країнами (71,2%). У цій країні також найвищою є частка людей, які відвідують мовні курси (62,2%). Українцям-слухачам мовних курсів у Німеччині платять стипендію; курси також є обов'язковими для подальшого працевлаштування (див. Табл. 2.6).

Одним з ключових аспектів допомоги є підтримка у житлових умовах, що стає першочерговим викликом для біженців. Значна кількість біженців викликає додатковий попит на оренду житла в країнах Європи, де вже й так ціни на найм житла високі. Багато біженців не можуть повністю покрити витрати на проживання, якщо здатні це робити взагалі. Формально, всі країни Європи, які приймають найбільше українських біженців (Польща, Німеччина, Чехія, Італія), надають можливість безкоштовного проживання. Однак, тривалість та умови безкоштовного проживання варіюються від країни до країни.

Таблиця 2.6

Отримання допомоги респондентами в країні перебування (% від загальної кількості респондентів)

Вид допомоги	Польща	Німеччина	Чехія	Італія	Інші
Соціальні виплати	4,0	80,8	72,9	51,5	65,3
Гуманітарна допомога	51,2	53,9	28,2	62,1	65,3
Забезпечення житлом	29,4	71,2	40,0	34,9	52,6
Мовні курси	22,5	62,2	29,4	34,9	45,8
Освітні послуги	30,1	41,7	38,8	43,9	43,0
Допомога з оформленням документів	21,4	48,7	31,8	36,4	46,6
Інше	18,0	32,1	18,8	22,7	45,0
Не отримували допомоги	9,4	3,9	8,2	3,0	8,0

Примітка. Побудовано автором за даними Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. Statista. [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee>.

Майже половина (48,3%) українських біженців проживають у окремих квартирах або будинках. Значимою також є частка осіб, які проживають у кімнатах в квартирах або будинках разом з іншими українцями або місцевими мешканцями

(30,4%), або в гуртожитках або центрах для біженців (13,8%). Більшість українських біженців (84,4%) вважають свої житлові умови задовільними.

Найбільший відсоток опитаних респондентів, які оплачують житло самостійно, зафіксований в Польщі, де 62% сплачують повну суму власним коштом (рис. 2.6). Лише невелика частка опитаних проживає безкоштовно, при цьому з глибинних інтерв'ю стало відомо, що деякі з таких біженців отримують житло не від держави, а від своїх роботодавців у Польщі.

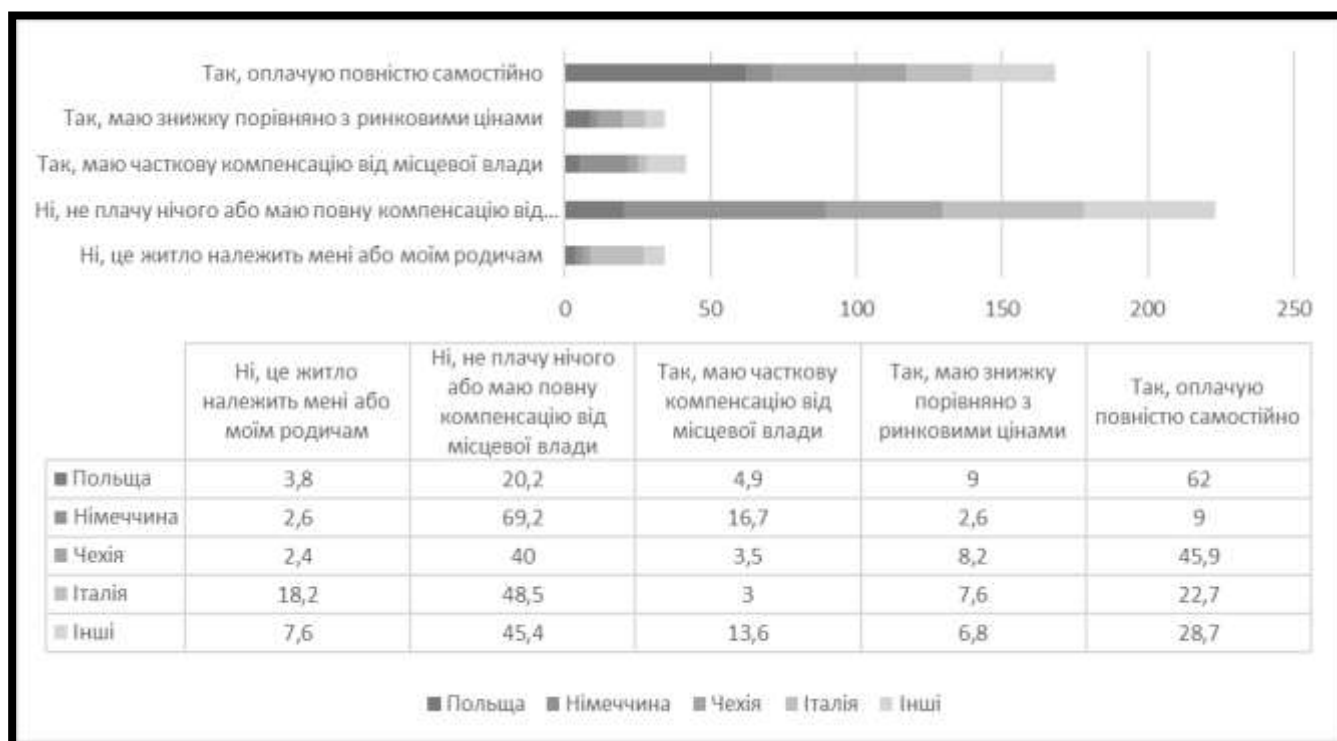

Рис. 2.6 Відповіді респондентів щодо платежів за оренду поточного житла (% від загальної кількості респондентів у відповідній країні).

Примітка. Побудовано автором за даними Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. Statista. [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country>.

Також, слід зазначити, що українські мігранти, їх інтеграція та участь у ринку праці країн-реципієнтів мають вплив на показники зайнятості. Географічна та культурна близькість України до Європи, наявність діаспори та тимчасовий захист

сприяють збільшенню участі вимушених мігрантів у працездатній робочій силі. Прогнозується, що коефіцієнт участі українських мігрантів працездатного віку в робочій силі країн Єврозони становитиме від 25% до 55% у середньостроковій перспективі. Таке зростання також призведе до збільшення загальної робочої сили Європейського Союзу на 0.2-0.8% або на 0.3-1.3 млн осіб.

Хоча мігранти можуть створювати додаткові фінансові виклики у короткостроковій перспективі для держав, у яких вони перебувають, вони можуть мати позитивний вплив на бюджет та економічне зростання цих країн, якщо залишатимуться на тривалий термін та активно працюватимуть. Мігранти, яким дозволено працювати та вільно пересуватися, створюватимуть додаткову вартість, виступаючи як економічні мігранти. Однак, недостатні інвестиції у людський капітал мігрантів у початковій стадії можуть призвести до більших витрат у довгостроковій перспективі. Крім того, якщо мігранти повертаються до своєї країни походження після адаптації, це може мати негативний вплив на економіку країни, яка їх прийняла, оскільки витрати, зроблені на початковому етапі, не компенсуються доходами від працевлаштування в довгостроковій перспективі.

Процес інтеграції мігрантів і їх включення на ринок праці країн перебування є тривалим та складним, особливо на початкових етапах. Мовний бар'єр, відповідність кваліфікаціям та необхідність їх підтвердження, а також проблеми з влаштуванням в дитячі заклади є факторами, що утримують мігрантів від активної участі на ринку праці. Однак, більшість країн, в яких проживають українці, вживають активні заходи на ринку праці, такі як підтримка пошуку роботи, тренінги та освіта для дорослих, мовні курси.

Дослідження, проведені у Данії (Arendt et al., 2020), показали, що вивчення данської мови мігрантами мало незначний вплив на їхні довгострокові доходи. Вартість навчання мови (приблизно 2 800 доларів США на особу) виявилася значно нижчою, ніж розрахункова чиста приведена вартість навчання (NPV) у розмірі 40 100 доларів США протягом 18 років. Це свідчить про те, що вигоди від навчання переважають його вартість багато разів.

У підсумку, інтеграція українських мігрантів у ринок праці країн-реципієнтів

має великий потенціал для покращення показників зайнятості та економічного зростання.

Аналізуючи наявні дані, можна зробити висновок про помірну інтеграцію вимушених мігрантів з України на ринках праці країн, де вони перебувають. Наприклад, у вересні лише 28% опитаних мігрантів знайшли працевлаштування, в Німеччині менше 10%, в Франції близько 15%, а в Іспанії – лише 13% з 90 тис. українців працездатного віку. З іншого боку, у Польщі приблизно половина з 1.2 млн мігрантів знайшли роботу. Проте більшість з них працювала у сферах з нижчим рівнем оплати праці.

Незважаючи на це, звіти Міжнародної організації праці (МОП) свідчать про початок відображення впливу українських мігрантів на ринок праці країн перебування. Зауважується, що наразі не спостерігаються загрозливі структурні зміни на цих ринках праці. Наприклад, у Німеччині зростання рівня безробіття пов'язане з урахуванням мігрантів у статистиці з червня 2022 року, але немає ознак структурних змін. У Польщі ж безробіття знизилося незважаючи на велику кількість мігрантів.

Отже, незважаючи на початкові виклики для країн-реципієнтів, включення українських мігрантів в ринок праці та суспільство загалом в середньо- та довгостроковому періоді приносить більші вигоди для економік цих країн.

2.3. Роль держави та міжнародних організацій у регулюванні міжнародної міграції робочої сили в умовах війни

Регулювання міграційних процесів є одним з головних пріоритетів в сучасному світі, зокрема в Європі, оскільки воно є важливою умовою забезпечення соціальної безпеки. Це політико-правове питання включає створення нормативно-правової бази, а також формування політичних інститутів, які здійснюють законодавчі, виконавчі, регулюючі, моніторингові, контролюючі та інші функції, пов'язані з міграційними процесами населення.

Міжнародні правові документи минулого століття відіграють важливу роль у регулюванні питань міграції. Такі документи, як Конвенція про примусову чи

обов'язкову працю (1930 р.), Декларація стосовно цілей та завдань Міжнародної організації праці (1944 р.), Загальна декларація прав людини (1948 р.) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), закріплюють загальні положення щодо трудових прав кожної особи та обов'язків держав-учасниць щодо забезпечення цих прав. Положення цих міжнародних документів стосуються кожної фізичної особи, незалежно від її статусу, в тому числі і мігрантів. У Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року [20], передбачено визнання державами, які приєдналися до пакту, права кожної людини на справедливі та сприятливі умови праці, зокрема на: отримання рівної винагороди за роботу рівної цінності без будь-яких різниць; рівні можливості для всіх щодо просування на роботі на відповідні більш високі посади, виключно на підставі трудового стажу та кваліфікації; відпочинок, дозвілля та розумне обмеження робочого часу; оплачувану періодичну відпустку; а також винагороду за святкові дні.

Міжнародна організація, спеціалізована на питаннях міграції, це Міжнародна організація з міграції (МОМ), заснована у 1951 році. Організація зосереджена на координації міжнародної міграційної політики держав та міжнародних організацій, створенні форуму для обговорення актуальних питань у сфері міграції та наданні державам технічної та консультативної допомоги для реалізації конкретних проектів у міграційній сфері. Окрім міжурядових міжнародних організацій, все більше значення набуває діяльність міжнародних неурядових організацій. Важливу роль у допомозі щодо переміщення населення відіграє Міжнародний Комітет Червоного Хреста, заснований у Женеві в 1863 році.

Загальна Декларація прав людини стверджує, що кожна людина має право на свободу пересування в межах кожної держави, вільний вибір місця проживання та вільний вихід з будь-якої країни, включаючи власну. Крім того, кожна людина має право на працю, вибір роботи, справедливі умови праці та захист від безробіття. Усім людям повинна гарантуватись рівна оплата за однакою працю без будь-якої форми дискримінації. Кожна країна має свою внутрішню та зовнішню міграційну політику для регулювання процесів, пов'язаних з міжнародною міграцією. Міграція впливає на

різні сфери суспільного життя, зокрема соціальну, економічну, зовнішньоекономічну, демографічну та сферу національної безпеки.

Державна міграційна політика є системою правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів та інформаційного забезпечення, спрямованою на регулювання міграційного простору, контроль над трудовим міграційним рухом у відповідності з національними пріоритетами, кількісним і якісним складом міграційних потоків та їх соціально-демографічно-економічною структурою.

У системі суб'єктів загального регулювання міграційними процесами в Україні відносяться Верховна Рада України, Президент України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рада національної безпеки і оборони, органи місцевого самоврядування. Ці суб'єкти мають завдання та функції щодо регулювання, контролю та нагляду за дотриманням прав та свобод іноземців та осіб без громадянства, іммігрантів, біженців, та забезпечення належних умов їх перебування на території України.

Органи виконавчої влади відносяться до другої групи, яка займається регулюванням міграційних процесів. На національному рівні ці функції покладені на такі державні органи та відомства, як Державна міграційна служба, Державна прикордонна служба України, Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, Митна служба України та Рада національної безпеки та оборони. Крім того, існує значна кількість органів державного управління на різних рівнях (центральні, регіональні та місцеві), які також здійснюють регулювання міграційних процесів.

Питання міграції є актуальним як для України, яка перебуває у стані війни, так і для всього світу, де кількість біженців та мігрантів щороку зростає. Кризи міграції, які сталися у новому столітті, підірвали єдність Європейського Союзу та продемонстрували складність процесів регулювання міграції. Проблемами є недосконала правова база, особливо стосовно адаптації та соціального забезпечення для прибулих мігрантів. Наслідки сучасних міграційних криз можуть бути непередбачуваними для світу, а проблеми інтеграції мігрантів в суспільне життя Європи стануть одними з найскладніших для регулювання.

Для більшості країн світу міжнародна міграція є звичайним явищем. Україна, з

початку 1990-х років після відкриття кордонів колишнього СРСР, стикнулася з міграційними процесами значно більшого масштабу і поступово стала частиною глобальних міграційних процесів. Світові події останніх років підтверджують необхідність швидкого правового реагування на питання міграції, включаючи наплив біженців до Європи (міграційна криза 2015-2016 рр.), напружений стан на Близькому Сході, спровокований «гібридною агресією» на кордоні між Білоруссю та ЄС в кінці 2021 року, війну в Україні з 2014 року та активну фазу з повномасштабним вторгненням Росії з лютого 2022 року тощо [53].

З лютого 2022 року, коли розпочалася активна фаза війни Росії проти України, спостерігається нова міграційна криза в Європі. За даними Міжнародної організації з міграції, кількість українців, які виїхали з країни з початку війни, станом на середину березня 2022 року, перевищила 3 млн. З початку війни і до початку травня 2022 року, близько 12,8 млн осіб стали біженцями в Україні, з них 7,7 млн осіб стали внутрішніми переселенцями, що складає 17,5% від загальної кількості населення країни.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 23 квітня 2022 року, з України виїхало понад 5,1 млн осіб, зокрема близько 2,9 млн осіб до Польщі, 774 тис. – до Румунії, 490 тис. – до Угорщини, 443 тис. – до Молдови, 354 тис. – до Словаччини. Станом на липень 2022 року, єврокомісарка з внутрішніх справ Ільва Йохансон повідомила, що до Євросоюзу в'їхало більше 6,7 млн українців, з яких близько 3 млн вже повернулися назад на Україну. За даними І. Йохансон, понад 3,7 млн українців подали заявки на тимчасовий захист.

Хоча ці цифри не є повністю точними через те, що деякі українці подавали заявки в одній країні ЄС, а потім переїжджали до іншої, за оцінками, приблизно 3,2-3,7 млн українців залишаються на території ЄС в даний момент. За словами І. Йохансона, найбільша кількість українців, якщо розраховувати на кількість біженців на душу населення країни, що приймає, прибула до Чехії. На другому місці знаходиться Польща, на третьому – Естонія, на четвертому – Литва, на п'ятому – Болгарія, а на шостому – Латвія.

До початку повномасштабної війни в Україні міграційна політика була

формальною та не зацікавленою у поверненні громадян до держави. Після отримання Україною статусу кандидата в Європейський Союз та підготовки до подальшого вступу, настали позитивні зміни в цій сфері. Зокрема, міграційна політика сьогодні знаходиться в турбо-режимі в контексті зміни законодавства та приведення його до вищих європейських та міжнародних стандартів.

Оцінка тенденцій розвитку міграційних процесів в Європейському Союзі може допомогти визначити вплив міжнародної інтеграції. Незважаючи на значні різниці в національній міграційній політиці між країнами-членами ЄС, все більше з'являється транснаціональних підходів до регулювання міграції населення, які базуються на гнучких моделях взаємодії між державами-членами та концепції «м'якого права».

В Європі трудові мігранти стикаються з викликами адаптації, але водночас формують нові етнічні групи та вносять свій вклад у культурні компоненти суспільства. Договір між Україною та Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини та співробітництво, що був ратифікований Постановою, підтримує політику сприяння соціально-економічному співробітництву між країнами [2].

На сьогоднішній день в світі не існує єдиної системи міждержавного регулювання міграційних процесів, і різні держави мають відмінні підходи до цієї проблеми. Тим не менше, існують три основні проблеми, з якими стикаються багато країн:

1. Прийом біженців у країнах, де виникають збройні конфлікти: Конфлікти та війни породжують масову еміграцію людей, які шукають притулку та безпеки у інших країнах. Ця ситуація ставить перед країнами-приймачами великі виклики у забезпеченні адекватної допомоги та інтеграції біженців.

2. Викорінення торгівлі людьми: Торгівля людьми залишається глобальною проблемою, що ставить під загрозу права та гідність людей. Це нелегальна діяльність, в результаті якої люди стають жертвами експлуатації, сексуального рабства, примусової праці та інших форм порушення прав людини. Міждержавне співробітництво та координація є важливими для боротьби з цим явищем.

3. Тимчасове переміщення працівників: Зростання міжнародної міграції праці ставить перед державами питання регулювання цього процесу. Багато працівників

переміщуються за кордон для здобуття нових можливостей, проте існують питання щодо їх прав та умов праці. Розвиток механізмів для забезпечення справедливого та ефективного тимчасового працевлаштування стає актуальним завданням.

Налагодження міжнародного співробітництва та обміну досвідом у цих напрямках можуть сприяти розв'язанню вищезазначених проблем та створенню більш ефективної системи регулювання міграційних процесів [9].

ООН відіграє провідну роль у регулюванні міграційних процесів, як провідна агенція з питань міграції. Ця організація займається розробкою та впровадженням міжнародно-правових механізмів регулювання міграції шляхом діяльності своїх основних органів та співпраці з іншими агентствами, фондами та програмами, пов'язаними з системою ООН.

ООН виступає як майданчик для обговорення різних аспектів міжнародно-правового регулювання міграції. Вона ініціює проведення конференцій, де представники держав обговорюють та узгоджують міжнародні норми, пов'язані з міграцією населення. Організація також займається розробкою рекомендацій та керівних принципів, спрямованих на забезпечення захисту та прав людей під час міграції.

ООН виконує важливу роль у координації зусиль держав та залученням до співпраці різних стейкхолдерів, включаючи урядові органи, громадські організації та академічну спільноту. Це дозволяє спільно працювати над розробкою та впровадженням ефективних стратегій та політик у галузі міграції з урахуванням міжнародних стандартів та захисту прав людини.

Організація Об'єднаних Націй забезпечує глобальний підхід до міграційних питань та працює на підвищення рівня співробітництва та координації між державами для досягнення стабільності, безпеки та благополуччя в контексті міграційних процесів [37].

Одним із ключових учасників міграційного регулювання в рамках системи ООН є Міжнародна організація з міграції (МОМ). Ця організація впроваджує ряд конвенцій, що зобов'язують країни-учасниці дотримуватися принципу недискримінації громадян та іммігрантів у сфері трудових відносин. Статут МОМ

визначає систему контролю за дотриманням положень конвенцій країнами-учасницями. Ця система передбачає регулярне звітування країн-учасниць, а також спеціальні процедури контролю, що ґрунтуються на цих звітах та скаргах.

Україна співпрацює з МОМ на основі Угоди між Кабінетом Міністрів України та Міжнародною організацією з міграції, щодо статусу МОМ в Україні та співробітництва у сфері міграції, яка була підписана 3 грудня 1999 року. В рамках цієї угоди МОМ реалізує в Україні різні міграційні програми, зокрема: сприяння розвитку потенційних систем управління міграцією; надання консультаційних послуг та інших заходів технічного співробітництва з міграційних питань; інформування у сфері міграції; регульована імміграція громадян, іноземців та осіб без громадянства; повернення кваліфікованих кадрів для міграційної допомоги біженцям, переміщеним особам та іншим особам, що потребують допомоги; а також інші програми співпраці [7].

Правовий механізм регулювання міграції є одним із найуспішніших регіональних інтеграційних зусиль Європейського Союзу (ЄС). Незважаючи на певні відмінності та національні особливості, міграційна політика країн ЄС сьогодні характеризується принципом боротьби з нелегальною міграцією. Для досягнення цієї мети були введені політики обмеження в'їзду малокваліфікованих осіб до країни та політика реміграції. Забезпечення безпеки внутрішніх кордонів ЄС регулюється Шенгенською угодою, а також були створені Європол та Шенгенська інформаційна система. Важливою умовою для системи безпеки є уніфікація національних правових норм стосовно іноземців, які проживають на території ЄС [38].

Україна та ЄС уклали угоду про співпрацю в межах Європейської міграційної мережі. Згідно з МВС, ця угода є додатковим інструментом для гармонізації міграційної політики України та ЄС. Багатовимірне співробітництво між Україною та ЄС в рамках Європейської міграційної мережі сприятиме обміну досвідом у широкому спектрі питань, зокрема щодо надання притулку, міграційної політики та загалом усіх аспектів міграції [1].

Згідно зі Стратегією державної міграційної політики України до 2025 року, спостерігається збільшення міграції українців з метою працевлаштування за

кордоном, особливо в прикордонних регіонах. Часто такі виїзди приймають форму сезонної циклічної трудової міграції до сусідніх країн, але іноді можуть призводити до поступового переходу від тимчасової трудової міграції до переселення, особливо у більш віддалені країни, через тривале перебування мігрантів за кордоном. Трудова міграція, як найбільший міграційний потік, впливає на українське суспільство по різних напрямках. З одного боку, це джерело валютних надходжень та передача нових знань і досвіду, що можуть сприяти зняттю напруги на ринку праці, підвищенню добробуту багатьох сімей і сприянню розвитку країни. Однак, з іншого боку, у деяких сферах і регіонах це створює дефіцит робочої сили і має негативний вплив на сімейні відносини, виховання дітей і народжуваність. Доходи мігрантів, спрямовані на споживання, можуть спричинити підвищення цін, інфляцію та зростання доходів [5].

Також існує проблема виїзду висококваліфікованих фахівців та молоді, які не повертаються на батьківщину після навчання за кордоном. Ця проблема загострюється політикою деяких країн, які активно залучають висококваліфікованих мігрантів, включаючи молодих фахівців. Втрата цих працівників в Україні може негативно вплинути на вікову, освітню та кваліфікаційну структуру робочої сили та призвести до загального уповільнення економічного зростання. Великий вплив на міграційну ситуацію в Україні також мають внутрішньо переміщені особи з зон тимчасової окупації та зони проведення антитерористичної операції. Однак, ця проблема потребує окремого правового регулювання, яке враховуватиме характер проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи [5].

На сьогодні міграційна політика в Україні зазнає змін. У вересні 2022 року Верховна Рада прийняла урядовий законопроект №5795, спрямований на вдосконалення порядку прийняття на роботу в Україні іноземців та осіб без громадянства. Остаточний текст закону ще не був оприлюднений, проте відомо, що запропонований законопроект включає в себе наступні зміни [6]:

1. Покращити процедуру видачі та продовження дозволів на працевлаштування іноземців та осіб без громадянства, а також встановити можливість відмови у видачі або продовженні терміну дії такого дозволу.

2. Забезпечити рівні умови оплати праці для громадян України, іноземців та

осіб без громадянства, які проживають в Україні на законних підставах.

3. Встановити правові засади для працевлаштування іноземців та осіб без громадянства, які навчаються в українських навчальних закладах.

4. Покращити норми щодо переліку документів, які роботодавці подають для отримання або продовження дозволу на працевлаштування певних категорій іноземних працівників, а також розміру плати за продовження відповідного дозволу.

5. Спростити доступ до певних адміністративних послуг та надати роботодавцям можливість отримувати їх шляхом зручних способів, включаючи центри надання адміністративних послуг.

6. Вирішити питання щодо безкоштовної видачі дозволу у разі втрати або пошкодження раніше виданого дозволу, якщо його термін дії ще не минув.

7. Створити механізми для посилення контролю за дотриманням законодавства в цій сфері та захисту вітчизняних ринків праці та правил залучення іноземних працівників.

Висновок до розділу 2

У зв'язку зі зростанням міжнародної міграції, роль міжнародних організацій (міжурядових і неурядових) у керуванні цими процесами стає все важливішою. Це проявляється як у поглибленні та розширенні діяльності загальною юрисдикцією міжнародних організацій, так і у створенні спеціалізованих міжнародних організацій (міжурядових і неурядових), які зосереджуються на питаннях міграційної політики. В цьому контексті, уряд України має невідкладно провести міграційну реформу, заслуховуючи закордонний досвід та пропозиції щодо впровадження соціальних стандартів в країні. Основна мета такої реформи полягає у поверненні трудових мігрантів та переміщених осіб, які втекли від війни, на батьківщину шляхом гарантування їх безпеки та підвищення рівня життя населення.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Виклики та проблеми міжнародної міграції робочої сили в сучасних війнах

У сучасному світі постійно змінюються політичні, економічні та соціальні обставини, які впливають на міграцію населення. Також, війна і конфлікти мають значний вплив на зміщення людей зі своїх рідних земель. Вони створюють нестабільні умови, спонукаючи багатьох людей шукати притулку та нові можливості в інших країнах. Це призводить до зростання міжнародної міграції робочої сили, а разом з нею виникають великі виклики та проблеми.

Однією з основних проблем є велика кількість людей, які стають вимушеними переселенцями через війну. Це вимагає створення системи безпечного прийому та забезпечення основних потреб мігрантів. Однак багато країн не мають достатніх ресурсів або необхідної інфраструктури для ефективного управління цими великими потоками людей. Це створює гуманітарні кризи, де люди залишаються без основних життєвих потреб.

Другою важливою проблемою є забезпечення соціально-економічної інтеграції мігрантів. Міжнародна міграція робочої сили приймає нових працівників у приймаючі країни, це також зростання напруження на ринку праці та конкуренції з місцевими жителями. Часто мігранти зустрічаються з браком доступу до робочих місць, недостатньою соціальною захищеністю та дискримінацією. Це може призвести до створення негативного ставлення до мігрантів і поглиблення соціальних конфліктів.

Крім того, існує проблема незаконної міграції, яка підсилюється через війну та конфлікти. Багато людей, які переселяються через ці обставини, шукають шляхи потрапити в країну без відповідних дозволів або за допомогою небезпечних маршрутів, контрабандистів та нелегальних організацій. Це створює проблеми з

безпекою, недостатньою контролем міграційних процесів та можливістю використання мігрантів для експлуатації.

Заглибившись у тему викликів та проблем міжнародної міграції робочої сили в сучасних війнах, важливо звернути увагу на їх багатогранний характер та деякі наслідки для переселенців, що приймають країни та самого світу. Одним із деяких викликів є питання захисту прав людей, які перебувають у вимушеній міграції через війну. Ці мігранти, які залишили свої домівки через насильство та конфлікти, можуть бути забезпечені основними правами, такими як доступ до житла, освіти, медичних послуг, а також стикаються зі збройними конфліктами, сексуальним насильством та використанням. Забезпечення їх безпеки та гідного статусу залишаються невідкладними завданнями для міжнародної спільноти.

Додатковою складністю є те, що вимушена міграція через війну може мати значний вплив на геополітичні та економічні процеси. Приймаючі країни зіткнуться з розрахунками щодо розподілу ресурсів, забезпечення житлових умов, врахування різних культурних та релігійних факторів, а також впливом на економіку та зміни ринку праці. Це може створити напруження і конфлікти в сприймаючих суспільствах.

Однак міжнародна міграція робочої сили також може мати позитивний вплив. Мігранти часто вносять свіжі ідеї, навички та культурну різноманітність, що сприяє інноваціям та економічному зростанню в приймаючих країн.

Вони можуть заповнювати прогалини на ринку праці, особливо в сферах, де є нестача кваліфікованих робітників. Крім того, мігранти мають свої знання, досвід та культурну спадщину, що збагачує сприймаючі суспільства та сприяє їхньому розвитку. Проблеми міжнародної міграції робочої сили в сучасних війнах також відображаються у світовому порядку. Велика кількість переселенців та нелегальних мігрантів може створити геополітичні напруги між країнами, викликати міграційну кризу та потребувати координації міжнародних зусиль для їх вирішення. Крім того, незаконна міграція може стати джерелом злочинності, тероризму та торгівлі людьми, що підриває стабільність та безпеку в багатьох регіонах.

Неспровокована, незаконна та невиправдана агресивна війна Росії проти України 24 лютого 2022 року спричинила масове переміщення людей до країн ОЕСР.

До середини листопада 2022 року лише в Європейському Союзі (ЄС) на тимчасовий захист зареєструвалося понад 4,7 млн осіб. Ще близько млн подали заявки на переїзд до країн ОЕСР, які не входять до ЄС, включаючи Канаду, Сполучене Королівство, Сполучені Штати та Ізраїль.

Більшість біженців залишаються в сусідніх з Україною країнах, а Польща приймає 1,5 млн. Кілька інших країн ОЕСР також прийняли велику кількість біженців, зокрема Німеччина (1,02 млн), Чехія (майже 460 тис.), Сполучені Штати (167 тис.), Італія (163 тис.), Іспанія (151 тис.), Туреччина (145 тис.) і Велика Британія (141 тис.). Незважаючи на те, що існує велика невизначеність щодо тривалості перебування, продовження бойових дій затьмарює перспективи швидкого повернення для більшості українських біженців. Переважна більшість із них починає осідати в приймаючих суспільствах, і питання інтеграції на ринок праці стає все більш актуальним.

На відміну від попередніх потоків біженців, новоприбулі з України мають право шукати роботу набагато раніше. Директива про тимчасовий захист, активована ЄС безпрецедентним кроком на початку березня 2022 року, надає біженцям з України право негайного працевлаштування чи самозайнятості. Незважаючи на те, що підпадає під дію національної політики щодо ринку праці, інші країни ОЕСР, у тому числі європейські країни, на які не поширюється дія Директиви, ввели подібні положення [74].

Демографічний склад біженців з України відрізняється від інших потоків біженців. Запровадження воєнного стану не дозволяє виїхати з країни більшості чоловіків призовного віку (від 18 до 60 років). Як наслідок, практично в усіх приймаючих країнах принаймні 70% дорослих – жінки, а понад третина всіх біженців – діти (див. Рис. 3.1). У деяких країнах цифри ще вищі. У Польщі, наприклад, 84% усіх дорослих становлять жінки, а діти становлять 41% біженців. Крім того, люди віком 65 років і старші становлять незначну частку серед біженців. У країнах, де є дані, близько 4-6% належать до цієї групи.

Склад сімей українських біженців є ключовою проблемою для їхньої інтеграції на ринок праці, оскільки більшість із них – матері, які втекли з країни разом зі своїми

дітьми. Відсутність їхніх партнерів і вплив на дітей різноманітних стресових факторів у новому середовищі збільшують навантаження на них по догляду та ускладнюють поєднання сімейних обов'язків із роботою. Навіть ті, хто шукає роботу, можуть віддавати перевагу частковій зайнятості, принаймні до тих пір, поки вони не отримають доступ до відповідних послуг з догляду за дітьми. Наявність утриманців похилого віку, хоча й у невеликій кількості, може додатково перешкоджати особам працездатного віку працевлаштуватися. Навпаки, якщо літні родичі мають гарне здоров'я та здатні доглядати за дитиною, їх присутність може сприяти участі матерів-одиначок на ринку праці [73].

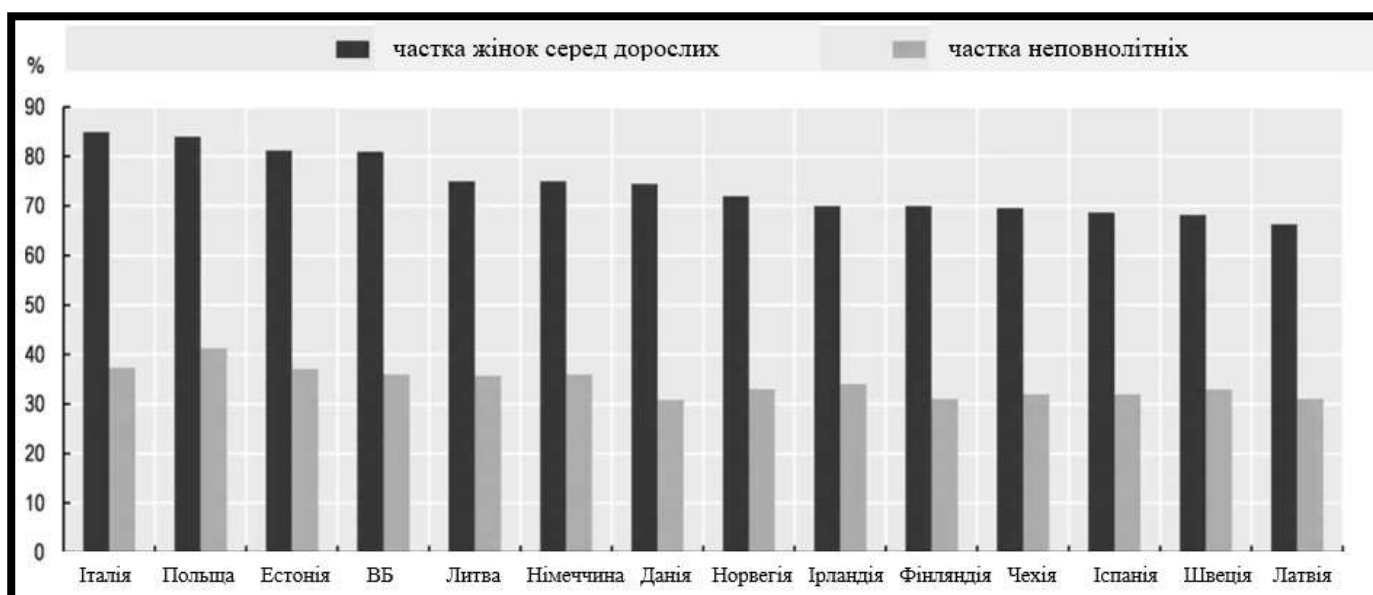

Рис. 3.1 Частка неповнолітніх і жінок серед зареєстрованих біженців у вибраних країнах.

Примітка Побудовано автором за даними Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. OECD. [Electronic resource]. – Access: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-policy-responses-on-the-impacts-of-the-war-in-ukraine_dc825602-en.

Наявні дані щодо соціально-економічних профілів українських біженців все ще обмежені. На сьогоднішній день небагато біженців зареєструвалися в державних службах зайнятості (PES) приймаючих країн, які зазвичай збирають такі дані. Однією з можливих причин відносно низьких показників реєстрації є те, що в більшості країн прибулі з України отримують фінансову підтримку та мають право працювати без

попередньої реєстрації в ДСЗ. Наразі Іспанія є однією з небагатьох країн, де доступні дані про соціально-економічний профіль більшості біженців, зареєстрованих у країні. Іспанська влада збирає цю інформацію через чотири основні центри прийому [36].

Через відсутність широкомасштабних адміністративних даних (за винятком Іспанії), низка опитувань дає перше – важливе та цінне розуміння освітньої та професійної підготовки біженців. Однак ці опитування не завжди є репрезентативними, а іноді створюють упереджену картину. Крім того, освітні та професійні кваліфікації, як правило, ґрунтуються на самооцінці та не завжди можуть точно відображати реальність. У світлі цих потенційних упереджень наведені нижче результати слід тлумачити лише як орієнтовні.

Рівень освітнього рівня в Україні значно зріс після здобуття нею незалежності в 1991 році, перевищивши середній рівень по ЄС, зокрема до 2020 року (Рис. 3.2). Українські жінки перевищують серед високоосвічених: 56% жінок працездатного віку отримали вищу освіту проти лише 43% українських чоловіків [68].

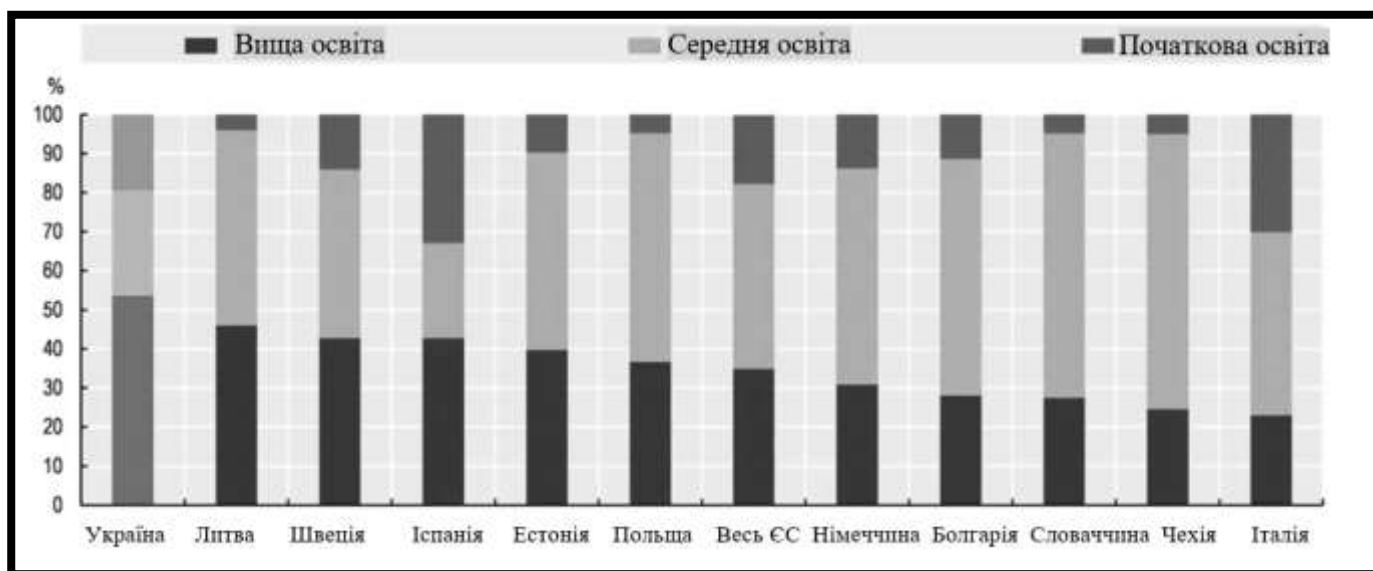

Рис. 3.2 Рівень освітнього рівня робочої сили в окремих країнах. Населення в робочій силі, віком від 15 до 64 років.

Примітка. Побудовано автором за даними Labour Force of Ukraine 2020. State Statistics Service of Ukraine. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/08/rab_sula_e.pdf.

Володіння англійською мовою є відносно поширеним серед українських біженців. У Сполученому Королівстві, наприклад, відносно велика частка українських біженців, здається, добре володіє англійською мовою [81]. Опитування UK Humanitarian Response Insight Survey, проведене у квітні 2022 року, показало, що близько третини українців, які прибули за програмами Ukraine Humanitarian Schemes, добре або дуже добре розмовляють англійською. Серед прибулих у червні 2022 року ця кількість сягнула 44%.

У спільному онлайн-опитуванні EUAA та OECD [61], половина респондентів (50%) також повідомили, що вони можуть розмовляти англійською. Однак фактична частка, ймовірно, буде меншою через потенційну упередженість відбору в цьому опитуванні в бік молодших та вищих освічених людей. Тим не менш, 38% біженців повідомили, що вони можуть розмовляти англійською мовою в опитуванні УВКБ ООН, а серед біженців, зареєстрованих у бельгійській (фламандській) ДСЗ, близько 30% оцінили свої знання англійської як «добре» або «дуже добре».

Однак початкові дані показують, що лише невелика частка біженців розмовляє іншими мовами. У німецькому опитуванні, проведеному наприкінці березня, лише 4% дорослих класифікували свої знання німецької мови як «добре» або «дуже добре», приблизно одна третина вказали, що володіють обмеженими навичками мови, а 63% не мали попередніх знань мови. Ще менше біженців (1,8%) серед тих, хто зареєстрований у бельгійській (фламандській) ДСЗ, повідомили, що «добре» або «дуже добре» володіють голландською мовою, а троє з чотирьох біженців не мали попереднього досвіду володіння мовою.

Володіння мовою приймаючої країни є більш поширеним серед біженців у сусідніх з Україною країнах зі слов'янськими мовами. УВКБ ООН [70] опитування показало, що відносно велика частка біженців певною мірою знає місцеві мови в Польщі (38%) і Словацькій Республіці (26%).

Відсутність мовних навичок не тільки ускладнює біженцям справлятися з повсякденним життям у приймаючій країні, але й перешкоджає можливості повною мірою використовувати свій потенціал навичок на ринку праці [69]. В Ірландії дві

третини учасників заходів PES назвали свої знання англійської мовою проблемою під час пошуку роботи. Особливо це стосується жінок (71% проти 63% чоловіків), які частіше працюють за професіями, пов'язаними з обслуговуванням [59]. Подібним чином у Сполученому Королівстві 56% тих, хто заявляє, що «зазнавали перешкод для працевлаштування», зазначили, що їхні знання англійської мови були недостатніми для відповідності вимогам до роботи. Друге за важливістю питання (33%) стосувалося можливості передачі та визнання іноземних кваліфікацій [83]. У Німеччині близько 60% респондентів вважають мовні бар'єри найбільшою проблемою в новому середовищі. Біженці в Польщі, Бельгії, Словаччині та Іспанії висловили схожу стурбованість [70]. Таким чином, полегшення мовних труднощів стало одним із головних пріоритетів для біженців. В опитуванні МОМ у Польщі 43% респондентів назвали мовну підтримку однією зі своїх головних потреб після фінансової допомоги, проживання та працевлаштування.

Очікується, що кілька факторів сприятимуть засвоєнню мови українськими біженцями в країнах ОЕСР. По-перше, високий рівень освіти потенційно сприяє вивченню мов приймаючої країни. Відносно добре освічена українська діаспора в Німеччині, наприклад, набула порівняно хороших мовних навичок у минулому, хоча лише 9% українських мігрантів опанували мову до свого від'їзду [60]. По-друге, поступово розширюються можливості державного навчання мови і широкий спектр цифрових форм навчання стали вільно доступними для українських біженців. Останній може підтримувати вивчення мови в класі або бути корисним на перехідних етапах. Проте велика невизначеність щодо тривалості перебування може спрацювати проти цього сприятливого контексту. Біженці, які мають намір повернутися, як правило, менш схильні витратити час і зусилля на вивчення мови, оскільки це часто пов'язано з довгостроковою інтеграцією.

З низки причин накопичення порівнянної та вичерпної інформації про результати на ринку праці бенефіціарів тимчасового захисту (ВТР) залишається проблемою. По-перше, звичайні інструменти для моніторингу результатів, такі як опитування робочої сили, наразі є невідповідними, оскільки їхня вибірка не охоплює нещодавно прибуле українське населення. По-друге, коли доступні адміністративні

дані з приймаючих країн, часто неможливо повноцінно відрізнити громадян України, які проживали в країні до 24 лютого, від БТП. По-третє, основні доступні дані в кількох країнах пов'язані з повідомленнями роботодавців про нових українських наймів, що може призвести до численних записів для окремих осіб у разі короткострокової та неповної зайнятості.

Деякі країни вже надають дані адміністрації соціального забезпечення для ВТР, що робить можливим точнішу оцінку інтеграції на ринок праці. Однак такі дані можуть не охоплювати всі категорії зайнятості. У Німеччині, наприклад, скорочена зайнятість і неповний робочий день українців не входять до даних соціального страхування. Так само можливі міжнародні домовленості про дистанційну роботу (зокрема з українськими компаніями) не будуть зафіксовані.

З урахуванням застережень, згаданих вище, перші дані щодо залучення українських біженців до ринку праці вказують на те, що їх вихід на ринок праці був швидшим, ніж для інших груп біженців в ОЕСР. У Польщі станом на початок жовтня надійшло понад 400 тис. повідомлень роботодавців про прийняття на роботу громадян України. Деякі з них могли перебувати в країні до 24 лютого, але в будь-якому випадку це відображає чотириразове збільшення з початку травня. За цей же період в системі соціального захисту зареєструвалися близько 180 000 українців з номером PESEL, більшість з яких були БТП. Цю кількість можна порівняти з працездатним населенням українських БТП в країні, що свідчить про офіційний рівень зайнятості близько 25%. Однак вважається, що набагато більше українців працюють у країні неофіційно або віддалено. Цифри з Чеської Республіки є більш помірними, показуючи, що близько 57 000 українських біженців зареєстровані як працевлаштовані (що свідчить про рівень зайнятості принаймні 20%).

У країнах Балтії ситуація виглядає більш сприятливою. В Естонії близько 8 200 осіб знайшли роботу з 20 000 українців працездатного віку, зареєстрованих як ВТР в країні (41%). Литовська влада повідомляє, що вже працевлаштовано 19 700 українців (близько 50% дорослого працездатного віку). Ситуація на ринку праці українських біженців також є обнадійливою в Ірландії та Сполученому Королівстві. В Ірландії, за останніми даними за жовтень, 9 228 осіб мали заробіток від роботи (із середньою

тижневою зарплатою 377 євро) [58]. Найпоширенішим сектором зайнятості були оптова торгівля, транспорт і розміщення – 52%. Це слід порівняти з 28 000 українських БТП працездатного віку, що відповідає рівню зайнятості 32%. У Сполученому Королівстві ситуація також дуже швидко покращилася. Опитування гуманітарного реагування Великобританії [82] було виявлено, що рівень зайнятості тих, хто в'їхав до країни за гуманітарними програмами України, досяг 42% у серпні для тих, хто прибув у березні/квітні, та 56% у листопаді для тих, хто прибув до червня. Частка тих, хто має банківський рахунок у Великобританії, зросла до 97% у листопаді з 43% у квітні.

Залучення до ринку праці також було вражаючим у Данії. Станом на жовтень 6 100 українців, які мають дійсний дозвіл на проживання та дозвіл на роботу, знайшли роботу (рівень зайнятості 53%, порівняно з 19% у квітні). Проте Нідерланди повідомляють про найвищий рівень зайнятості серед українських БТП, оскільки остання кількість повідомлень становила 46 000. За даними агентства соціального захисту, навіть якщо врахувати подвійну звітність і людей, які більше не працюють, у Нідерландах може працювати до 40 000 українських ВТР порівняно з 55 000 працездатного населення.

Іспанія має надійні адміністративні дані щодо залучення ВТР до ринку праці. До вересня 2022 року понад 13 000 українських БТП були зареєстровані як зайняті в системі соцзахисту. Залежно від загальної кількості українців працездатного віку в країні, виходячи з різних припущень щодо зворотної міграції, рівень зайнятості становитиме від 18% до 38%.

Прогрес був повільнішим, але все ще помітним в інших європейських країнах. У Швейцарії, наприклад, частка зайнятих українських біженців працездатного віку досягла 13,7% у листопаді порівняно з приблизно 2,5% у травні (див.Рис. 3.3). У Німеччині важче оцінити рівень зайнятості. Багато українських біженців працюють на неповний робочий день і працюють неповний робочий день, і очікується, що вони не будуть зареєстровані в системі соціального захисту. З кінця лютого по липень кількість українців, які здійснюють соціальні виплати, зросла лише до 45 000 із потенційних 640 000. Проте Інститут Ifo опитав майже 1 000 українських біженців у

червні та виявив, що 90% респондентів хотіли б знайти роботу в Німеччині, і близько чверті з них вже вдалося це зробити [51].

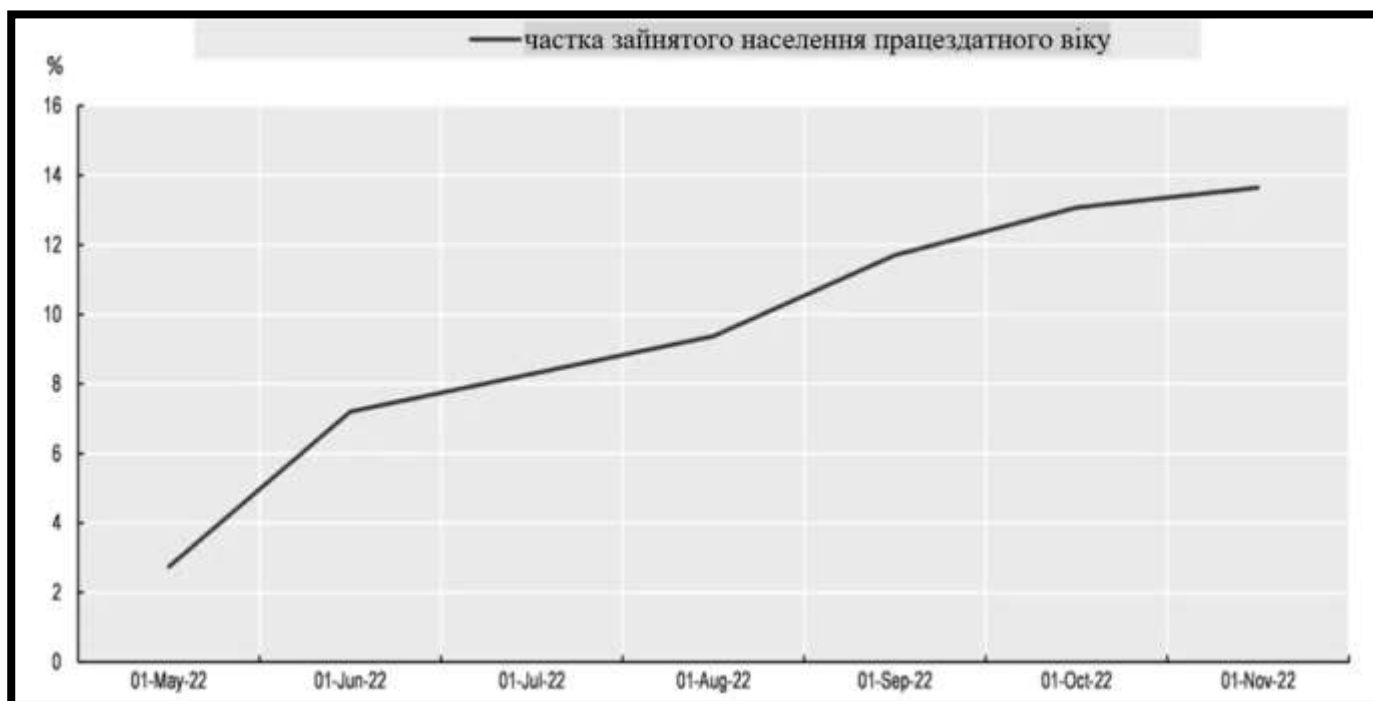

Рис. 3.3 Українці зі статусом захисту «S» при працевлаштуванні в Швейцарії.

Примітка. побудовано автором за даними State Secretariat for Migration.

Протягом останнього десятиліття в багатьох країнах ОЕСР інтеграція мігрантів і біженців на ринок праці стала пріоритетом. Отже, деякі країни змогли покластися на свої існуючі системи біженців та основні системи інтеграції, можливо, лише адаптувавши підходи для кращого врахування конкретних демографічних профілів новоприбулих. В інших випадках, особливо в країнах Центральної та Східної Європи ОЕСР, приймаючі уряди змушені були значно розширити діяльність з прийому та інтеграції, щоб підтримати новоприбулих.

Все більше країн ОЕСР використовують цифрові інструменти з різним ступенем вбудованих систем відповідності, щоб полегшити інтеграцію українських біженців на ринок праці. Окрім полегшення входу на ринок праці, такі інструменти також можуть сприяти працевлаштуванню, що відповідає навичкам, щоб мінімізувати невідповідність навичок і неповну зайнятість, особливо в контексті відносно вищих рівнів кваліфікації та очікуваної цифрової грамотності українських

біженців.

У червні Польща запустила свій портал Praca w Polsce («Робота в Польщі») для підтримки українців у пошуку роботи відповідно до їхньої кваліфікації (Знайдіть роботу в Польщі [45]). На ньому українські біженці можуть надати інформацію про свою освіту, кваліфікацію, та попередня робота, яка потім анонімізується та стає доступною для польських роботодавців Дані на порталі захищені, а вхід можливий лише за допомогою довіреного профілю, який є методом перевірки особистості на веб-сайтах польської державної адміністрації. Громадяни України можуть безкоштовно створити довірений профіль разом із номером PESEL Станом на листопад 2022 року на платформі є понад 250 000 пропозицій роботи.

У деяких випадках країни адаптували існуючі цифрові структури, щоб краще задовольнити потреби прибулих українців. У Канаді уряд запустив ініціативу Job Bank Jobs for Ukraine, де як українські шукачі роботи, так і зацікавлені роботодавці могли зареєструвати свою зацікавленість. Job Bank полегшує підбір, а також надає додаткову інформацію про потреби визнання іноземних ідентифікаційних даних, а також відповідні оцінки.

Португалія також розробила спеціальну платформу, яка збирає українські профілі та доступні можливості роботи з низкою допоміжних послуг.

На рівні ЄС Європейська комісія розробила веб-базований резерв талантів ЄС для переміщених осіб з України за сценарієм, розробленим ОЕСР. Це дозволяє ВТР ідентифікувати та відображати свої навички та полегшує їх підбір до роботодавців із ЄС. Він тестується в окремих країнах ЄС, включаючи Іспанію, Литву та Фінляндію. Існуюча платформа мобільності EURES використовуватиметься для визначення та зіставлення навичок і кваліфікації ВТР з потенційними роботодавцями на місцевому рівні.

Інші державні служби зайнятості створили інформаційні сторінки для українських шукачів роботи. Естонський фонд страхування на випадок безробіття надає вакансії через онлайн-портал виставок, де зацікавлені роботодавці можуть рекламувати вакансії та додаткову підтримку (наприклад, практичні співбесіди). також надається зворотний зв'язок англійською або українською мовами). Іноді такі

сторінки, однак, доступні лише мовою приймаючої країни і не завжди визначають конкретні можливості роботи для українців (наприклад, Франція).

Через півтора роки з початку вторгнення, а закінчення війни не видно, інтеграція біженців з України на ринок праці стає все більш актуальною проблемою. Реєстрація в державних службах зайнятості в приймаючих країнах зростає, але все ще часткова, і все ще існують великі прогалини в даних щодо соціально-економічних профілів та залученості до ринку праці.

Незважаючи на це, наявні дані вказують на те, що ситуація дуже відрізняється від попередніх криз біженців у країнах ОЕСР, включаючи приплив біженців у 2015-17 роках. Біженці з України не лише мають вищий рівень формальної кваліфікації, ніж більшість інших груп біженців, але вони також користувалися підтримкою великих мереж діаспори в приймаючих країнах і мали негайний доступ до ринку праці. Проте залишається низка конкретних проблем. Слід зазначити, що більшість біженців з України – жінки з дітьми, яким часто важко поєднувати роботу з сімейними обов'язками. Вищий освітній рівень також збільшує ризик неповної зайнятості та невідповідності кваліфікації. В додаток, можливість повернення викликає питання щодо оптимальності інвестицій у спеціальні навички країни перебування або тривалих процесів визнання іноземних кваліфікацій. Це може зменшити стимули до вивчення мови та адаптації до певної країни серед новоприбулих, що важливо для успішної інтеграції на ринок праці в довгостроковій перспективі.

Можна очікувати, що криза біженців в Україні залишить тривалий вплив на системи інтеграції в країнах ОЕСР, особливо в Центральній та Східній Європі. Загалом країни ОЕСР швидко відреагували на кризу, надавши біженцям з України не лише негайний доступ до своїх ринків праці, але й підтримавши їх інтеграцію за допомогою низки інструментів, включаючи доступ до мовної підготовки та полегшення для визнання атестатів. Проте подальші заходи можуть підтримати їхню інтеграцію на ринок праці, зокрема щодо проміжних курсів та задоволення подальших потреб у підвищенні кваліфікації, які є гідними інвестиціями для підвищення працевлаштування біженців. Крім того, забезпечення відповідних закладів догляду за дітьми є ключовим для того, щоб мати з маленькими дітьми могли

брати участь у такому навчанні та працевлаштовуватися. У той час як приймаючі країни повідомляють про зростання частки біженців у сфері зайнятості, перші дані також свідчать про те, що невідповідність кваліфікації є широко поширеною. Рухаючись вперед, надзвичайно важливо, щоб країни і далі зменшували бар'єри, які заважають біженцям розкрити свій потенціал навичок. Рання оцінка навичок, а також швидші та спрощені процеси визнання підвищують шанси біженців знайти роботу, яка відповідає їх профілю навичок. Таким чином, їхні навички не залишаються бездіяльними та продовжують розвиватися. Хоча це вигідно як для біженців, так і для економік приймаючих країн, це також важливо для майбутньої відбудови України.

3.2. Роль міжнародних організацій у підтримці мігрантів в умовах війни.

Одним із найбільш вразливих сегментів населення, який стикається з найбільшими викликами та небезпеками під час конфліктів, є мігранти. У таких умовах міжнародні гравці мають надзвичайно важливу роль у забезпеченні підтримки та захисту мігрантів.

В Організації Об'єднаних Націй (ООН), яка є глобальною міжнародною організацією, головною метою є збереження та зміцнення міжнародного миру, безпеки та співробітництва між країнами, знаходиться важливий агент у захисті прав та свобод людини. В структурі ООН присутні окремі установи та організації, які безпосередньо займаються захистом прав та свобод людини. ООН приймає та впроваджує важливі міжнародно-правові акти, що стосуються захисту прав та свобод людини, які визнані міжнародними стандартами у цій галузі. Варто зазначити, що принцип поваги до прав людини виник після Другої світової війни і вперше був закріплений у параграфі 3 статті 1 Статуту ООН [78]. Статут ООН встановлює обов'язок держав сприяти та розвивати повагу до прав людини та основних свобод для всіх людей, незалежно від їх раси, статі, мови чи релігії. У вересні 2005 року під час саміту глав держав і урядів у Нью-Йорку (США) було прийнято рішення про створення нового органу ООН у сфері прав людини – Ради ООН з прав людини.

Відповідно до Резолюції A/RES/60/251, прийнятої у 2006 році Генеральною Асамблеєю ООН, головною метою цієї Ради є захист прав людини та основних свобод на справедливій та рівноправній основі, а також ефективна координація та інтеграція діяльності, пов'язаної з правами людини, в рамках системи ООН. Значною мірою ефективність Ради ООН з прав людини визначається функціонуванням механізму Універсального періодичного огляду (UPR), який перевіряє дотримання всіма державами-членами ООН своїх зобов'язань у сфері прав людини. Протягом двох циклів (2006-2011 та 2012-2017) УПО довів свою ефективність як справедливий та прозорий механізм, заснований на принципі рівного ставлення та критеріїв для всіх без винятку країн. У травні 2017 року розпочався третій цикл УНР.

Україна активно співпрацює з Радою ООН з прав людини, і вже успішно пройшла три цикли Універсального періодичного огляду (УПО) у 2008, 2012 та 2017 роках. Звіти про прогрес у виконанні рекомендацій 1-го, 2-го та 3-го циклів також були затверджені. Україна надає велике значення співробітництву з Радою ООН з прав людини, вважаючи цю діяльність важливим внеском у зміцнення міжнародної стабільності, безпеки та поширення демократичних стандартів у світі.

Україна стала членом Ради ООН з прав людини в 2006 році і була переобрана на другий термін до 2011 року. Починаючи з червня 2011 року, Україна активно співпрацює з Радою як спостерігач. У 2017 році Україну знову обрали членом Ради. Це обрання та переобрання свідчить про визнання досягнень країни на шляху демократичного розвитку і зміцнення її міжнародного авторитету [79]. Участь України в роботі Ради підтверджує її прихильність до основоположних принципів, закріплених у Загальній декларації прав людини 1948 р. [80]. Крім того, це свідчить про готовність країни відігравати активну роль на міжнародній арені та налагоджувати ефективне міжнародне співробітництво в цій сфері, спрямоване, насамперед, на адаптацію норм і стандартів у сфері прав людини. захист прав у відповідності з європейськими як частина зовнішньої політики України щодо європейської інтеграції (вступ до Європейського Союзу в майбутньому). Україна активно залучається до роботи Ради ООН з прав людини та систематично наголошує на значенні запобігання порушенням прав людини. На 26-й сесії Ради ООН з прав

людини, яка відбулася 27 червня 2014 року, Україна запропонувала та успішно прийняла резолюцію під назвою "Співпраця та допомога Україні у сфері прав людини". Ця ініціатива базується на звітах Управління Верховного комісара ООН з прав людини, які містять оцінку ситуації з правами людини в Україні, зокрема в Криму та на сході країни. Резолюція вітає співпрацю України з міжнародними правозахисними механізмами та засуджує порушення прав людини.

З середини 1970-х років у міжнародно-правових документах, прийнятих у рамках Наради з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) (з 2005 р. перейменована на Організацію з безпеки та співробітництва в Європі – ОБСЄ), простежується чітка тенденція визначити функції міжнародного та національного права у сфері прав людини. Сьогодні ОБСЄ є найбільшою регіональною міжнародною міжурядовою організацією, що об'єднує 57 країн Північної Америки, Європи та Центральної Азії 46. Перший документ НБСЄ, Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, закріпив принцип: поваги до прав людини та основних свобод як принципу міжнародного права та встановив баланс рівноправної взаємодії між міжнародно-правовим та національним регулюванням прав людини.

Документ визначав, що держави-учасниці повинні «сприяти та заохочувати ефективно здійснення громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод... Діяти спільно і незалежно відповідно до цілей і принципів Хартії ООН та Загальної декларації прав людини». Крім того, країни-учасниці сформулювали концепцію всебічної безпеки, яка базується на трьох вимірах, відомих як «три кошики» безпеки ОБСЄ. Перші два виміри стосуються військово-політичної, економічної та екологічної безпеки. Людський вимір пов'язаний з зобов'язаннями, які держави-учасниці приймають у рамках ОБСЄ, зокрема забезпечення повної поваги до прав людини та основних свобод, визнання верховенства права, сприяння зміцненню принципів демократії та створення, зміцнення та захист демократичних інститутів, а також сприяння толерантності в регіоні ОБСЄ. Особлива увага приділяється сфері гуманітарного співробітництва, яку охоплює спеціальний розділ Заключного акту 1975 року, що включає широкий спектр

питань взаємодії у галузі прав людини. Держави-учасниці мають на меті забезпечення вільного пересування та контактів між своїми громадянами, установами та організаціями, як на колективній, офіційній, так і на неформальній основі. Вони також прагнуть сприяти вирішенню гуманітарних питань, що виникають у цій сфері. Держави-учасниці зобов'язуються поважати права та свободи людини, включаючи свободу думки, совісті, релігії чи переконань, для всіх людей, незалежно від раси, статі, мови чи релігії. Вони також прагнуть заохочувати та розвивати ефективно здійснення громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод, які впливають з особистої гідності, притаманної кожній людині, і є важливими для її вільного та повного розвитку.

У межах цих зобов'язань, держави-учасниці згодні визнавати та поважати свободу особи вибирати і практикувати релігію чи переконання, самотійно або спільно з іншими, діючи згідно з власною совістю. Вони визнають універсальне значення прав людини та основних свобод, а повага до цих прав і свобод є важливим елементом миру, справедливості та добробуту, необхідних для розвитку дружніх відносин і співробітництва як між державами-учасницями, так і між усіма державами.

Держави-учасниці зобов'язані постійно поважати ці права і свободи у своїх взаємних відносинах і зусиллями сприяти їх універсальному і ефективному визнанню. Вони також зобов'язані співпрацювати з Організацією Об'єднаних Націй і здійснювати спільні та окремі заходи для досягнення цих цілей.

Держави-учасниці Заключного акту НБСЄ підтверджують право людини знати свої права та обов'язки та діяти відповідно до них. У сфері прав людини та основних свобод держави-учасниці повинні діяти відповідно до цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй і Загальної декларації прав людини 1948 року. Вони повинні виконувати свої зобов'язання, викладені в міжнародних декларацій та угод у цій сфері, включаючи, зокрема, Міжнародні пакти про права людини, якими вони можуть бути зобов'язані. Україна є членом ОБСЄ з 30 січня 1992 р. Це членство забезпечує рівноправну участь нашої держави в обговоренні та вирішенні нагальних проблем міжнародної безпеки та співробітництва в регіоні Організації, таких як врегулювання «заморожених» конфліктів, розробка механізмів контролю над

озброєннями, протидія транснаціональним загрозам, захист навколишнього середовища в енергетичному контексті, реалізація прав людини ОБСЄ. зобов'язання щодо виміру з акцентом на свободу ЗМІ та освіти молоді. За результатами українського головування на засіданні Ради міністрів закордонних справ ОБСЄ в Києві (Україна) 5-6 грудня 2013 р. було ухвалено ряд важливих рішень і декларацій в усіх трьох вимірах Організації та в рамках Форум безпеки та співпраці. Серед пріоритетів діяльності України в ОБСЄ у сфері захисту прав людини слід виділити:

1. Поглиблення співпраці з інституціями ОБСЄ та державами-учасницями для зміцнення Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, а також розширення мандату спостерігачів ОБСЄ та забезпечення моніторингу Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ.

2. Забезпечення присутності на порядку денному ОБСЄ наступних пріоритетних питань: припинення порушень основоположних принципів і зобов'язань в рамках Організації, відновлення довіри та необхідності мирного врегулювання міжнародних суперечок, посилення організаційних інструментів у сфері запобігання конфліктам, оновлення засобів зміцнення довіри та безпеки, забезпечення свободи слова в ЗМІ, боротьби з пропагандою, посилення захисту прав людини, запобігання зловживанням правилом консенсусу тощо.

3. Україна активно залучає експертний досвід ОБСЄ шляхом розширення проектів практичної допомоги у впровадженні програм внутрішніх реформ, зокрема в сферах військової та правоохоронної діяльності. В цьому контексті Україна підтримує збалансованість трьох вимірів ОБСЄ, покращення польових операцій та миротворчої діяльності ОБСЄ, а також дотримання принципу географічної рівності у кадровій політиці [50]. 21 березня 2014 р. держави-учасниці ухвалили направити в Україну Спеціальну моніторингову місію (СММ) ОБСЄ. Згідно з прийнятим рішенням, спеціальна моніторингова місія збирає інформацію та доповідає державам-учасницям про безпекову ситуацію в зоні відповідальності, виявляє та інформує про інциденти щодо порушень основних принципів і зобов'язань в рамках ОБСЄ, здійснює моніторинг ситуації з дотриманням прав людини. і основні свободи, а також сприяє діалогу, спрямованому на зменшення напруги та нормалізацію ситуації. 3

метою створення належних умов для роботи СММ ОБСЄ в Україні 14 квітня 2014 р. між Урядом України та ОБСЄ було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо розгортання цієї Місії.

Після підписання Мінського протоколу від 5 вересня 2014 року (Угода про тимчасове перемир'я у війні на сході України) та Мінського меморандуму від 19 вересня 2014 року (Угода про двостороннє припинення озброєння) в Україні розпочався важливий етап спеціальної моніторингової місії, надання допомоги в реалізації положень цих документів. Спеціальна моніторингова місія також відігравала провідну роль у моніторингу виконання заходів, визначених Мінськими домовленостями, досягнутими під час зустрічі президентів України, Німеччини, Франції та Росії 12 лютого 2015 року. Основне завдання спеціальної моніторингової місії у цьому відношенні полягав у контролі за дотриманням режиму припинення вогню, відведення важкого озброєння та встановлення сталого моніторингу українсько-російського державного кордону, який тимчасово не контролювався Урядом України, а також відведення з території країни всіх іноземних збройних формувань, військової техніки та найманців, у тому числі роззброєння всіх незаконних формувань. Мандат спеціальної моніторингової місії поширювався на всю територію України, включно з Кримом, і включав щоденні звіти про розвиток ситуації в Україні, які надсилалися державам-учасницям через Секретаріат ОБСЄ [21]. Як нова форма співпраці між Україною та ОБСЄ, Координатор проектів ОБСЄ в Україні був створений у червні 1999 року. Правова база Координатора складається з його Мандату, який затверджується Постійною Радою ОБСЄ та поновлюється кожні шість місяців, а також Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та ОБСЄ від 13 липня 1999 р. Координатор проектів планує, реалізує та контролює проекти, спрямовані на те, щоб допомогти Україні зміцнити її безпеку та вдосконалити її законодавство, інституції та практику відповідно до демократичних стандартів. Метою цієї діяльності є підтримка зусиль країни у досягненні відповідності її законів, структур та процесів вимогам і характеристикам сучасної демократичної держави, а також створення безпечного середовища для її громадян. Основні напрямки діяльності Координатор проектів ОБСЄ в Україні

включає:

- Демократизація та належне управління: розвиток громадянського суспільства, допомога у посиленні виборчих процесів та сприяння національному діалогу в Україні.
- Верховенство права та права людини: подальше зміцнення верховенства права в Україні; посилення спроможності державних органів та громадських організацій у сфері протидії торгівлі людьми; забезпечення гендерної рівності та протидії домашньому насильству; підтримка розвитку адміністративної юстиції; підвищення якості юридичної освіти в країні; підтримка єдності судової практики у сфері прав людини; гарантування прав людини при здійсненні правосуддя; підтримка реформування органів Національної поліції; підтримка національного діалогу для реформ, справедливості та розвитку.
- Безпека людини: зміцнення правової бази у сфері боротьби з торгівлею людьми, кіберзлочинністю та гендерною нерівністю, включаючи домашнє насильство, а також переслідування таких злочинів.
- Економіко-екологічна та військово-політична сфера: розвиток національного потенціалу у сфері гуманітарного розмінування; покращення національних стандартів екологічної безпеки та можливостей реагування на екологічні загрози, включаючи допомогу в хімічній та біологічній безпеці та очищення від забруднення вибухонебезпечними пережитками війни; та підтримка проектів у сфері боротьби з відмиванням грошей.

Україна також активно співпрацює з іншими інституціями ОБСЄ у сфері дотримання та захисту прав людини. Особлива увага приділяється співпраці з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини та представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ.

Співпраця з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин пов'язана з розробкою законодавства України у сфері захисту прав колишніх

депортованих та мовної політики, а також національних меншин у двосторонніх відносинах України з іншими державами.

Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ займається питаннями прав і свобод людини, демократії, верховенства права та недискримінації. Воно також здійснює спостереження за виборами в державах-учасницях і моніторить виборчі процеси в Україні з 1998 року.

Українська сторона приділяє велику увагу розвитку конструктивного діалогу з представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ. Ця співпраця сприяє створенню вільних і незалежних медіа як одного з основних елементів функціонування плюралістичної системи в державах-членах.

Таким чином, у сучасному контексті міжнародних відносин рівень захисту прав людини в будь-якій країні визначається не тільки ефективністю її національної судової системи, а й її інтеграцією в міжнародну систему прав людини. Міжнародний захист прав людини є невід'ємною та визначальною складовою сучасного правопорядку. Міжнародні організації відіграють важливу практичну роль у всіх сферах суспільного життя та мають вирішальне значення для всіх категорій осіб, оскільки виступають ефективним міжнародно-правовим механізмом забезпечення прав і свобод людини.

Як одна з країн-засновників Організації Об'єднаних Націй, Україна з 1945 року входить до цієї універсальної системи захисту прав людини і бере участь у розробці міжнародно-правових актів з прав людини, а також в роботі контрольних і правозахисних органів ООН. Проте реальний, самостійний етап цієї участі можна визначити з початку 1991 року, коли Україна проголосила свою незалежність стала самостійним суб'єктом міжнародного права. Термін перебування України в європейській системі захисту прав людини значно менший і починається з листопада 1995 року, коли країна стала членом Ради Європи. Трохи раніше, у січні 1992 року, Україна була офіційно визнана однією з повноправних держав-учасниць Наради з безпеки та співробітництва в Європі (нині ОБСЄ).

Крім того, вплив європейської системи прав людини на реформування національної системи прав людини в Україні посилено європейською інтеграцією та

закріпленим у Конституції України наміром нашої країни стати членом Європейського Союзу 7 лютого 2019 р. Незважаючи на короткий час перебування в європейській системі захисту прав людини (в рамках Ради Європи та ОБСЄ), її ефективність очевидна. Саме за цей короткий період країна досягла конкретних результатів у сфері забезпечення прав людини, зокрема визнання юрисдикції Європейського суду з прав людини як додаткової гарантії реального здійснення громадянами України права на міжнародне захист, скасування смертної кари (як умова членства в Раді Європи) тощо. Участь України в міжнародній системі захисту прав людини (універсальній та європейській) свідчить про імплементацію норм міжнародно-правових актів у сферу прав людини в національному законодавстві. Як наслідок, гарантовані Конституцією 1996 року права людини чітко сформульовані та відповідають міжнародно-правовим стандартам.

Водночас країна стикається з серйозними проблемами щодо реалізації деяких прав людини, закріплених у її Конституції, особливо соціально-економічних, які ратифіковані міжнародно-правовими документами. Проте, безсумнівно, ці права людини можуть бути реалізовані в майбутньому за умови, що зовнішні та внутрішні чинники цьому сприятимуть або принаймні не заважатимуть нашій країні вільно розвиватися на шляху до демократичного суспільства та верховенства права. Порухення прав людини в умовах військових конфліктів стало актуальним для країни. Окупація деяких територій на сході України та анексія Криму у 2014 році та військова агресія Російської Федерації у 2022 році спричинили значні порушення у сфері міжнародного гуманітарного права (умисне руйнування цивільних об'єктів та цивільної критичної інфраструктури; вбивства, крадіжки, викрадення цивільного населення, використання забороненої зброї тощо).

Значну роль у вирішенні військових конфліктів відіграють міжнародні організації, діяльність яких є предметом дослідження. Механізм цього зазвичай розглядається як політичний, але він, звичайно, базується на сучасному міжнародному праві. Крім того, більшість міжнародних організацій мають органи, спеціально створені для вирішення конфліктів. Таким чином, заключна теза цього дослідження полягає в тому, що згідно зі Статутом ООН вирішення конфліктів має

здійснюватися «відповідно до принципів справедливості та міжнародного права» (стаття 1) [78].

3.3. Перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни

Умови війни завжди мають значний вплив на розвиток міжнародної міграції, зокрема робочої сили. Конфлікти із супроводжуваними їх насильством, нестабільністю та зруйнованою інфраструктурою зачасту змушують людей залишати свої батьківщини в пошуках безпеки, стабільності та можливостей для проживання. Такі умови породжують різні виклики та перспективи для міжнародної спільноти.

Перш за все, перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни можуть мати негативний вплив на країни, які зазнають найбільшої кількості переселенців. Це може викликати надмірне навантаження на соціальну інфраструктуру, систему охорони здоров'я та інші галузі, зменшуючи ресурси для місцевого населення. Крім того, прибуття багатьох переселенців може спричинити конкуренцію за робочі місця та інші ресурси, що може викликати соціальні напруження та конфлікти

З іншого боку, перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни також можуть мати позитивний вплив на країни, що приймають переселенців. Це може привести до прибуття висококваліфікованих та талановитих працівників, які зможуть збагатити та розширити економіку та культуру нової країни. Крім того, мігранти можуть стати джерелом інновацій та нових ідей, сприяючи розвитку технологій та підприємництва.

Незважаючи на негативні та позитивні наслідки, розвиток міжнародної міграції робочої сили в умовах війни вимагає ретельного аналізу та впровадження ефективних стратегій.

По-перше, необхідно забезпечити захист та дотримання прав переселенців. Це включає забезпечення безпеки, доступу до основних послуг, таких як медична допомога, освіта та проживання, а також захист від експлуатації та насильства.

Міжнародні організації, держави та громадські організації повинні спільно працювати для створення механізмів та політик, що гарантують безпеку та захист прав переселенців.

По-друге, для досягнення сталого розвитку в контексті війни необхідно спрямувати зусилля на інтеграцію переселенців у нових країнах. Це включає надання можливостей для отримання освіти та професійного навчання, що дозволить мігрантам розвиватися та внести свій внесок у господарський розвиток країни. Програми підтримки та адаптації, які спрямовані на включення переселенців у місцеву спільноту, є ключовим елементом для створення позитивного соціального середовища та забезпечення стабільності.

По-третє, міжнародні спільноти повинні прагнути до розробки механізмів для врегулювання конфліктів та попередження війни. Забезпечення миру та стабільності в регіонах, де війна є основною причиною міграції, є надзвичайно важливим для зменшення потоків переселенців та забезпечення сталого розвитку.

На завершення, перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни залежать від сукупності політичних, соціальних та економічних факторів. Ефективне співробітництво між державами, громадськими організаціями та міжнародними структурами є вирішальним для створення стійких та прогнозованих механізмів управління міграцією та забезпечення благополуччя переселенців та приймаючих країн. Тільки шляхом спільних зусиль можна забезпечити перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни, які сприятимуть сталому розвитку та гармонії у світі.

Зростаючий світовий контекст війн та конфліктів негативно впливає на перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили. Воєнні дії призводять до гуманітарної кризи, змушуючи мільйони людей шукати притулку за межами своїх батьківщин. Це створює надзвичайні виклики для країн, що приймають переселенців, але також може відкривати нові можливості та перспективи

Однією з основних перспектив розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни є роль переселенців у економіках країн-приймачів. Багато переселенців володіють навичками та кваліфікацією, які можуть бути цінними ресурсами для

приймаючих країн. Вони можуть заповнити прогалини на ринку праці, особливо в галузях, де є дефіцит робочої сили. Це може сприяти економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни.

Крім того, переселенці можуть також бути джерелом інновацій та підприємництва. Багато з них, котрі шукають нові можливості в інших країнах, мають підприємницький дух та бажання реалізувати свій потенціал. Вони можуть створювати нові бізнеси, приносити ідеї та інновації, що сприяють розвитку економіки та створенню нових робочих місць.

Однак, важливо враховувати й негативні аспекти розвитку міграції робочої сили в умовах війни. Великі потоки переселенців можуть поставити під загрозу стабільність та соціальну кохезію у приймаючих країнах. Культурні, мовні та релігійні різниці можуть створювати напруження та конфлікти в суспільстві. Також, укрупнення робочої сили може призвести до дискримінації та експлуатації мігрантів, особливо тих, хто працює в неповноцінних умовах

Отже, для ефективного розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни необхідно вжити відповідних заходів. Важливо встановити механізми для захисту прав переселенців, сприяти їх інтеграції та адаптації в нових країнах, забезпечувати підтримку та навчання для їхньої професійної та особистісної реалізації. Крім того, важливо працювати над зменшенням конфліктів та створенням умов для врегулювання війн, що є головним чинником переселення.

Поглядаючи на майбутні перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни, необхідно враховувати наступні аспекти:

1. Гуманітарна допомога та розвиток: Національні та міжнародні гуманітарні організації повинні продовжувати свою діяльність у зоні конфлікту, забезпечуючи допомогу та базові послуги переселенцям. Крім того, необхідно зосередитися на розвитку уразливих регіонів, щоб зменшити відхід населення та створити умови для розвитку місцевих економік.

2. Міжнародна співпраця: Координація та співпраця між державами та міжнародними організаціями є вирішальними для ефективного управління міграцією в умовах війни. Спільні зусилля у сфері політики, економіки, безпеки та гуманітарної

допомоги можуть забезпечити сталіші та безпечніші умови для переселенців та країн-приймачів.

3. Розвиток інтеграційних політик: Країни-приймачі повинні розробити та впровадити ефективні політики інтеграції, які сприяють адаптації та включенню переселенців у соціальне, економічне та культурне життя. Це включає надання доступу до освіти, медичної допомоги, житла та можливостей зайнятості. Культурний обмін та взаєморозуміння також є ключовими елементами успішної інтеграції.

4. Перепрофілювання та розширення ринків праці: Умови війни можуть вимагати перепрофілю

5. Управління міграційними потоками: Для забезпечення ефективного управління міграційними потоками в умовах війни необхідно встановити механізми контролю та регулювання. Це може включати впровадження систем візового режиму, обмеження або розподіл кількості приймаючих переселенців, а також здійснення суворого моніторингу та відслідковування для забезпечення безпеки та запобігання незаконній міграції.

6. Попередження конфліктів та розв'язання кореневих причин: Одним із ключових аспектів управління міграцією в умовах війни є попередження конфліктів та розв'язання їх кореневих причин. Це може включати дипломатичні зусилля, посилення міжнародних миротворчих місій, розвиток програм з миробудування та забезпечення стабільності у конфліктних регіонах.

7. Емпатія та толерантність: Важливим аспектом розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни є розуміння, емпатія та толерантність з боку суспільства приймаючих країн. Це включає формування позитивного настрою та прийняття мігрантів як цінних членів суспільства, сприяння взаєморозумінню та культурному обміну, а також боротьбу з дискримінацією та ксенофобією.

8. Інформаційна кампанія та освіта: Освіта та інформаційна кампанія грають важливу роль у формуванні свідомого сприйняття міграції робочої сили в умовах війни. Пропаганда та міжнародне співробітництво мають спрямовуватися на поширення об'єктивної інформації про причини міграції та внесок переселенців у розвиток країн-приймачів. Це може допомогти знизити стереотипи та негативне

ставлення до переселенців, сприяти взаємному розумінню та співіснуванню.

9. **Захист прав переселенців:** Важливо забезпечити захист прав переселенців від початкового прибуття до повної інтеграції в новому суспільстві. Це охоплює доступ до пристойного житла, освіти, охорони здоров'я, справедливої оплати праці та захисту від будь-якої форми дискримінації або насильства. Міжнародні стандарти прав людини повинні бути в основі політики та законодавства, що стосуються переселенців.

10. **Інвестиції в розвиток:** Для покращення перспектив мігрантів у країнах-приймачах і в їхніх батьківщинах, важливо залучати інвестиції в розвиток економічних та соціальних секторів. Це може включати інфраструктурні проекти, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток освіти та професійного навчання. Створення умов для сталого розвитку допоможе зменшити потребу в міграції та створить нові можливості для місцевого населення.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи, перспективи розвитку міжнародної міграції робочої сили в умовах війни вимагають комплексного підходу та міжнародного співробітництва. Це складна проблема, що потребує ефективного управління, захисту прав переселенців та розвитку рішень, спрямованих на вирішення кореневих причин конфліктів.

Забезпечення гуманітарної допомоги та безпеки переселенцям, контроль та регулювання міграційних потоків, попередження конфліктів, розв'язання кореневих причин, емпатія та толерантність суспільства, інформаційні кампанії та освіта, захист прав переселенців та інвестиції в розвиток є важливими аспектами для покращення перспектив міграції робочої сили в умовах війни.

Тільки шляхом спільних зусиль країн, міжнародних організацій та громадськості ми зможемо забезпечити гідні умови життя та інтеграції для переселенців, попередити гуманітарну кризу та сприяти стабільності та розвитку як у країнах-приймачах, так і у конфліктних регіонах.

ВИСНОВКИ

Отже, міграція робочої сили – це пересування працездатного населення з одних країн в інші на тривалий період, більший ніж один рік, і викликане економічними та іншими факторами. Це може бути пов'язано з загальними тенденціями розвитку міжнародних економічних відносин або специфічними причинами, пов'язаними лише з міграцією. Особливості міжнародної міграції робочої сили з України в умовах війни є надзвичайно актуальною темою сьогодення. За рахунок зростання військових конфліктів та геополітичної нестабільності, багато українців стикаються з необхідністю покинути свою рідну країну та шукати роботу в інших державах.

Причини трудової міграції включають економічні, культурні, екологічні, політичні, національні, релігійні, расові, психологічні, гуманітарні та правові фактори. Найважливішим чинником, що спонукає до сучасних глобальних міграцій, є нерівномірний демографічний розвиток. Світове населення протягом 2000-х років продовжувало швидко зростати. У сучасному світі можна виділити три рівні міграційної політики: міжнародний, регіональний і національний (на рівні окремих країн). Міграційна політика має подвійний характер на всіх трьох рівнях: міжнародному, регіональному і національному. На міжнародному рівні виникають протиріччя між інтересами міжнародних організацій та національними інтересами окремих країн. Регіональний рівень включає суперечності у лібералізації міграційних режимів в рамках регіональних інтеграційних спілок і одночасне зміцнення міграційної політики стосовно громадян третіх країн, які не є членами цих спілок. Національний рівень відображає протиріччя між демографічними та економічними інтересами з одного боку і політичними та соціально-безпековими міркуваннями з іншого боку.

Встановлено, що різні країни використовують різні правові та політичні механізми для контролю та управління міграційними процесами. Важливими компонентами регулювання є візова політика, законодавство щодо працевлаштування та соціального захисту мігрантів, а також міжнародні договори та угоди. Виявлено, що існує кілька форм міграції, таких як тимчасова, постійна,

сезонна, нелегальна та кругова міграція. Кожна з цих форм має свої особливості, пов'язані з тривалістю перебування, цілями та характером праці. Вплив війни на міжнародну міграцію робочої сили є значним і має важливі наслідки як для країн-учасниць конфлікту, так і для регіону в цілому. Цей вплив є складним і багатогранним, вимагаючи відповідного регулювання та співпраці між країнами, організаціями та громадськими організаціями з метою забезпечення захисту прав мігрантів та вирішення гуманітарних криз. Аналіз наявних даних дає змогу зробити висновок про помірну інтеграцію примусових мігрантів з України на ринках праці країн призначення. Наприклад, в вересні лише 28% опитаних мігрантів знайшли роботу, в Німеччині менше 10%, в Франції приблизно 15%, а в Іспанії – 13% з 90 тис. українців працездатного віку. З іншого боку, у Польщі близько половини з 1,2 млн мігрантів знайшли роботу. Однак, більшість з них працювала в секторах з низьким рівнем оплати праці.

Незважаючи на це, звіти Міжнародної організації праці (МОП) свідчать про те, що вплив українських мігрантів на ринок праці країн перебування починає проявлятися. Проте наразі немає загрозливих структурних змін на цих ринках праці. Наприклад, у Німеччині зростання рівня безробіття пов'язане з урахуванням мігрантів у статистиці з червня 2022 року, але немає ознак структурних змін. У Польщі, незважаючи на значну кількість мігрантів, безробіття знизилося. Таким чином, включення українських мігрантів в ринок праці та суспільство в середньо- та довгостроковому періоді приносить більші вигоди для економік цих країн, незважаючи на початкові виклики для країн-реципієнтів. Зі зростанням міжнародної міграції стає все важливішою роль міжнародних організацій, як урядових, так і неправительствених, у керуванні цими процесами. У сучасних міжнародних відносинах спостерігається зростання активності загальної організації та спеціалізованих організацій, присвячених міграційній політиці. У зв'язку з цим, уряд України повинен негайно здійснити міграційну реформу, враховуючи міжнародний досвід та пропозиції щодо впровадження соціальних стандартів. Основною метою цієї реформи є повернення трудових мігрантів та переміщених осіб, які втекли від війни, на батьківщину шляхом гарантування їхньої безпеки та підвищення рівня

життя населення. Проте ефективність такої реформи залежить від завершення війни та потенційних наслідків, які вона супроводжує.

Однією з основних проблем є значна кількість людей, які стають вимушеними переселенцями через війну. Це вимагає створення системи безпечного прийому та забезпечення основних потреб мігрантів. Проте багато країн не мають достатніх ресурсів або необхідної інфраструктури для ефективного управління цими великими потоками людей. В результаті виникають гуманітарні кризи, де люди залишаються позбавленими основних життєвих потреб.

Другою важливою проблемою є забезпечення соціально-економічної інтеграції мігрантів. Міжнародна міграція робочої сили призводить до прийому нових працівників у країни-одержувачі, що збільшує напруження на ринку праці та конкуренцію з місцевими жителями. Часто мігранти стикаються зі складнощами у пошуку роботи, обмеженим соціальним захистом та дискримінацією. Це може призвести до негативного ставлення до мігрантів та загострення соціальних конфліктів.

Узагальнюючи, розвиток міжнародної міграції робочої сили в умовах війни потребує комплексного підходу та міжнародного співробітництва. Ця складна проблема вимагає ефективного управління, захисту прав переселенців та розвитку рішень, спрямованих на вирішення кореневих причин конфліктів. Забезпечення гуманітарної допомоги та безпеки переселенцям, контроль та регулювання міграційних потоків, попередження конфліктів, розв'язання кореневих причин, емпатія та толерантність суспільства, інформаційні кампанії та освіта, захист прав переселенців та інвестиції в розвиток є важливими аспектами для покращення перспектив міграції робочої сили в умовах війни. Тільки шляхом спільних зусиль країн, міжнародних організацій та громадськості ми зможемо забезпечити гідні умови життя та інтеграції для переселенців, запобігти гуманітарній кризі та сприяти стабільності та розвитку як у країнах-приймачах, так і в конфліктних регіонах.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративні домовленості щодо встановлення адміністративного співробітництва між Європейською Комісією та Державною міграційною службою України в Європейській міграційній мережі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12904.html>.
2. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18.05.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text.
3. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.01.1948. Неофіційний переклад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
4. Нормативно-правові акти у сфері трудової міграції. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a54685ca-d775-4400-a1d0-3fd74db1e52a&title=NormativnopravovaBazaUSferiTrudovoiMigratsii
5. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 12.07.2017 р. № 482. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#n10>.
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні № 5795 від 16.07.2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72561.
7. Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції: Міжнародний документ від 03.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_411#Text.
8. Migrant Workers (Supplementary Provisions) Convention 1975 (No. 143).

[Electronic resource]. – Access:
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C143

9. Бєлєвцева В. В. Правове регулювання міжнародних міграційних процесів / В.В. Бєлєвцева // Інформація і право. – 2018. – № 2 (25). – С. 103-109.
10. Нікітіна А. В. Work migration of the labour force: problems and ways of solving emigration in Ukraine / А.В. Нікітіна, Ж.Н. Цховребова // Інфраструктура ринку. – 2020. – № 43. – С. 72-77.
11. Панченко О.В. Міграційні процеси в Україні: теоретичний аналіз та практичні аспекти / О.В. Панченко. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, – 2015.
12. Пуригіна О. Г. Міжнародна міграція: навч. посіб. / О.Г. Пуригіна, С.Е. Сардак – К.: ВЦ „Академія”, – 2007. – 312 с.
13. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять / О. Ровенчак // Політичний менеджмент. – 2006. – 2 (17). – С.127-139.
14. Шаталова, М.О. Міжнародна міграція робочої сили в контексті глобалізації економіки / М.О. Шаталова. – Харків: НТУ "ХПІ", – 2013. – 300 с.
15. Шевченко, Н.О. Міжнародна міграція населення України в контексті демографічної кризи / Н.О. Шевченко, Л.В. Марченко, А.В. Бугаєва та ін. – К.: Вид-во "Наукова думка", – 2016. – 304 с
16. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини / І.М. Школа, В.М. Козменко. – Чернівці: Рута, – 1996. – 355 с.
17. Brettell C. B. Migration Theory: Talking across Disciplines / C. B. Brettell, J. F. Hollifield. Routledge. – 2015.
18. Castles S. The age of migration: International population movements in the modern world / Castles S., De Haas H., Miller M. J. Palgrave Macmillan. – 2014.
19. Hatton T. J. Global migration and the world economy: Two centuries of policy and performance / Hatton T. J., Williamson, J. G. MIT Press. – 2005.
20. Iredale R. The ethics of labor migration policy. / Iredale R., Hawksley C.

Springer. – 2018.

21. Karpachova N.I. The role of international human rights organisations in the context of the conflict in Eastern Ukraine / N.I. Karpachova // Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. – 2021. – № 1. – P. 24-31

22. Kerr S. P. The dynamics of international migration and employment in a global economy / Kerr S. P., Kerr, W. R., & Lincoln, W. F. // Handbook of labor economics. Elsevier. – 2010. – Vol. 4. – PP. 1-118

23. Koser K. International migration: A very short introduction / Koser K. Oxford University Press. – 2007.

24. Kuptsch C. The international mobility of talent and its impact on global development / Kuptsch C., Pang, L. Geneva: International Labour Office. – 2013.

25. Lucas R. E. International migration and economic development: Lessons from low-income countries / Lucas R. E. Edward Elgar Publishing. – 2013.

26. Martin P. L. Managing labour migration in the twenty-first century / Martin P. L. Routledge. – 2014.

27. McKenzie D. Can Migration Reduce Educational Attainments? Evidence from Mexico / McKenzie D., Rapoport H. // Journal of Population Economics. – 2010. – № 4. – PP. 1181-1204.

28. Migration and Remittances Factbook 2016. World Bank. Washington, DC: World Bank, – 2016.

29. Ruhs M. Who needs migrant workers?: labour shortages, immigration, and public policy / Ruhs M., Anderson, B. Oxford University Press. – 2010.

30. Sassen S. Expulsions: Brutality and complexity in the global economy / Sassen, S. Harvard University Press. – 2014.

31. Vertovec S. Super-diversity and its implications / Vertovec S. // Ethnic and racial studies. – 2007. – № 30(6). – PP. 1024-1054.

32. Zakoi M.J. Globalizatsiya i mezhdunarodnaya migratsiya: issledovanie mezhdumolodymi spetsialistami / Zakoi M.J. // Scientific collection of social research in Iran, – 2013. – № 1385. – PP. 6-44

33. Zaremba A. Managing the effects of the financial crisis in the European Union /

A. Zaremba // Management, – 2018. – № 22(2). – PP. 115-129.

34. <https://ec.europa.eu/eurostat> – офіційний веб-сайт Eurostat

35. <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2602-human-rights> – офіційний веб-сайт Permanent Mission of Ukraine to the UN Office and other International Organizations in Geneva. United Nations Human Rights Council.

36. <https://inclusion.seg-social.es/home> – офіційний веб-сайт Ministerio de Inclusive, Seguridad Social y Migraciones

37. <https://refugeesmigrants.un.org/> – офіційний веб-сайт Refugees and migrants UN

38. <https://www.consilium.europa.eu> – офіційний веб-сайт Council of the European Union

39. <https://www.ilo.org/> – офіційний веб-сайт International Labor Organization

40. <https://www.iom.int/> – офіційний веб-сайт International Organization for Migration

41. <https://www.sem.admin.ch/sem/de/home.html> – офіційний веб-сайт State Secretariat for Migration

42. <https://www.ukrstat.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Державної служби статистики України

43. <https://www.unhcr.org> – офіційний веб-сайт United Nations High Commissioner for Refugees

44. Зміни у програмі 40+ на біженця з України із листопада: виплати будуть у 2023 році. UAPL.info. 09.11.2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uapl.info/zminy-u-prohrami-40-na-bizhentsia-z-ukrainy-iz-lystopada-vyplaty-budut-u-2023-rotsi/>

45. Знайдіть роботу в Польщі. Безкоштовний портал для громадян України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pracawpolsce.gov.pl/>

46. Міграційна політика в Європейському Союзі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/631060/IPOL_IDA\(2019\)631060_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/631060/IPOL_IDA(2019)631060_EN.pdf)

47. Міжнародна міграція та розвиток: глобальні виклики, соціальні та

економічні наслідки, політичні рішення. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.un.org/development/desa/publications/international-migration-and-development-global-challenges-social-and-economic-consequences-political-decisions>

48. На яку допомогу можуть розраховувати українські біженці у топ-3 найпопулярніших країн. Слово і діло. 22.11.2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/22/infografika/suspilstvo/yaku-dopomohu-mozhut-rozrahovuvaty-ukrayinski-bizhenczi-top-3-najpopulyarnishykh-krayin>

49. Одноразова грошова допомога і безкоштовна медична опіка. Сайт Республіки Польща. 13.01.2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/ua/Odnorazova-hroshova-dopomoha-i-bezkoshtovna-medyczna-opika>

50. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobotnictva-v-yevropi>

51. Панченко Т. Перспективи інтеграції українських біженців на німецький ринок праці: результати онлайн-опитування ifo / Т. Панченко. – 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.cesifo.org/en/publikationen/2022/article-journal/prospects-integration-ukrainian-refugees-german-labour-market>)

52. Скільки в Україні переселенців і яку допомогу вони отримали в липні. Слово і діло. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/26/infografika/suspilstvo/pereselenczi-ukrayiniskilky-yix-ta-yakux-oblastyax-prozhyvayut>

53. Солонина Є. Міграційна криза і «рука Кремля»: що роблять ЄС і НАТО, та що може зробити Україна? / Є. Солонина. 10.11.2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/mihranty-kryza-bilorus-polsha-rosiya-ukrayina/31555337.html> (дата звернення: 12.07.2022).

54. Соціальна допомога на виховання дітей 500+ і Сімейний капітал по догляду. Portal Gov.pl. 13.01.2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/ua/Dopomoha-na-vykhovannya-500plus-i-Simeynyy-kapital-opiky>

55. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2022 році». Державна служба статистики України, 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

56. Стаканов Р.Д. Регулювання міжнародної трудової міграції на регіональному та глобальному рівнях / Р.Д. Стаканов // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 5. – С. 77-82. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/13.pdf

57. Туча О. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів: дослідження / О. Туча, І. Співак, О.Бондаренко, О. Погарська. Національний банк України. 31.12.2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf

58. Arrivals from Ukraine in Ireland Series 7. Central Statistics Office of Ireland. 2022. [Electronic resource]. – Access: <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/fp/p-ai/arrivalsfromukraineinirelandseries7>

59. Arrivals from Ukraine in Ireland Series. CSO. 2022. [Electronic resource]. – Access: <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/fp/p-ai/arrivalsfromukraineinirelandseries5/>

60. Die Folgen des Ukraine-Kriegs für Migration und Integration: Eine erste Einschätzung/ Brücker, H. et al. 2022. [Electronic resource]. – Access: <https://doku.iab.de/forschungsbericht/2022/fb0222.pdf>

61. Forced displacement from and within Ukraine: profiles, experiences, and aspirations of affected populations. [Electronic resource]. – Access: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-11/2022_11_09_Forced_Displacement_Ukraine_Joint_Report_EUAA_IOM_OECD_0.pdf

62. Global compact for migration. Refugees and Migrants [Electronic resource]. – Access: <https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact>

63. Growing at a slower pace, world population is expected to reach 9,7 billion in 2050 and could peak at nearly 11 billion around 2100. United Nations. 17.06.2019. [Electronic resource]. – Access:

<https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2019.html>

64. Human development report 2021-22. Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World. 08.09.2022. [Electronic resource]. – Access: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>

65. Human Rights Council. United Nations. 15.03.2006. [Electronic resource]. – Access: <https://undocs.org/en/A/RES/60/251>

66. International Labour Organization. (2020). Labour Migration. [Electronic resource]. – Access: <https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/lang--en/index.htm>

67. International Migration Report 2017. [Electronic resource]. – Access: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf

68. Labour Force of Ukraine 2020. State Statistics Service of Ukraine. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/08/rab_sula_e.pdf

69. Language Training for Adult Migrants. Making Integration Work. OECD. 2021. [Electronic resource]. – Access: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/02199d7f-en.pdf?expires=1686498032&id=id&accname=guest&checksum=0264274E60B0502C0246F848D24A43E2>

70. Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine #2. [Electronic resource]. – Access: https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767#_ga=2.201651225.945945676.1664114023-984147863.1644414250

71. Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. Statista. [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country>

72. Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation. UNHCR. 13.01.2023. [Electronic resource]. – Access: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

73. Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. OECD. [Electronic

resource]. – Access: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-policy-responses-on-the-impacts-of-the-war-in-ukraine_dc825602-en

74. Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries. OECD. 09.05.2022. [Electronic resource]. – Access: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/rights-and-support-for-ukrainian-refugees-in-receiving-countries_09beb886-en

75. The World Bank conducts research on various aspects of economic development, including the effects of conflicts on migration and labor markets. World Bank. [Electronic resource]. – Access: <https://www.worldbank.org/>

76. Ukraine Population 2022. Worldometers. [Electronic resource]. – Access: <https://www.worldometers.info/world-population/ukraine-population/>

77. Ukraine refugee situation. Operational data portal. 23.05.2023. [Electronic resource]. – Access: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>

78. United Nations Charter. United Nations. June 26, 1945. [Electronic resource]. – Access: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

79. United Nations Human Rights Council (UNHRC). Permanent Mission of Ukraine to the UN Office and other International Organizations in Geneva. 16.10.2012. [Electronic resource]. – Access: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2602-human-rights>

80. Universal Declaration of Human Rights. United Nations. 10.12.1948. [Electronic resource]. – Access: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

81. Visa holders entering the UK under the Ukraine Humanitarian Schemes, Outcomes Survey: 27 February to 13 March 2023. [Electronic resource]. – Access: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/visaholdersenteringtheukundertheukrainehumanitarianschemes/27februaryto13march2023>

82. Visa holders entering the UK under the Ukraine Humanitarian Schemes, Outcomes Survey: 16-12 June 2022. [Electronic resource]. – Access: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/visaholdersenteringtheukundertheukrainehumanitarianschemes/16t>

o24june2022

83. Visa holders entering the UK under the Ukraine Humanitarian Schemes, Outcomes Survey: 17 October to 7 November 2022. [Electronic resource]. – Access: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/visaholdersenteringtheukundertheukrainehumanitarianschemes/17octoberto7november2022>

84. What is a refugee? UNHCR. [Electronic resource]. – Access: <https://www.unhcr.org/uk/what-is-a-refugee.html>

85. World Social Report 2021. UN. 2022[Electronic resource]. – Access: https://www.un.org/development/desa/dspd/wpcontent/uploads/sites/22/2021/05/World-Social-Report-2021_web_FINAL.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Наслідки міжнародної міграції робочої сили

Фактор	Наслідки трудової міграції	Країни-експортери робочої сили	Країни-імпортери робочої сили
1	2	3	4
Економічні фактори	<ul style="list-style-type: none"> • Позитивні наслідки: збільшення валютних надходжень через відсилення грошей додому, збільшення економічного зростання. • Негативні наслідки: втрата власної робочої сили, втрата фахівців та інтелектуального капіталу 	<ul style="list-style-type: none"> • Поліпшення платіжного балансу через збільшення валютних надходжень від експорту робочої сили. • Зменшення безробіття через відтік зайнятих людей з країни. • Підвищення життєвого рівня мігрантів та їхніх родин за рахунок заробітку в інших країнах. • Можливість залучення іноземного капіталу через відправлення грошових переказів мігрантами. 	<ul style="list-style-type: none"> • Збільшення кількості робочої сили на відповідних ринках праці. • Надходження додаткових податкових надходжень через збільшення кількості працездатних громадян, що сплачують податки. • Зниження витрат на підготовку кваліфікованої робочої сили за рахунок залучення іноземних працівників. • Поліпшення конкурентоспроможності підприємств за рахунок зменшення витрат на заробітну плату. • Населення може сприймати прибуття іноземних працівників як загрозу для своєї зайнятості та заробітної плати.
Соціальні фактори	<ul style="list-style-type: none"> • Позитивні наслідки: культурний обмін, розширення соціальних мереж, зменшення дискримінації. • Негативні наслідки: культурні 	<ul style="list-style-type: none"> • Позитивні наслідки: Можливість заробити більше грошей та поліпшити рівень життя; Набуття досвіду та нових навичок, що може 	<p>Позитивні наслідки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заповнення вакансій, яких не вистачає місцевому населенню; • Збільшення національного доходу за рахунок сплати податків та інших внесків іноземними

	та соціальні конфлікти	бути корисним у майбутньому; <ul style="list-style-type: none"> •Можливість вивчення іноземної мови та культури. •Негативні наслідки: •Ризик відокремлення від родини та близьких; Ризик погіршення умов праці та експлуатації роботодавцем; •Ризик стати жертвою дискримінації та нелегальних практик; •Ризик втратити права та захист у сфері праці. 	працівниками; <ul style="list-style-type: none"> •Міжкультурний обмін та збагачення культури. Негативні наслідки: •Зниження рівня зайнятості місцевого населення; Ризик зміни демографічної ситуації; Ризик посилення конкуренції на ринку праці та зниження зарплат; Ризик посилення соціальних проблем
Політичні фактори	<ul style="list-style-type: none"> •Позитивні наслідки: політичний обмін, збільшення міжнародної співпраці, зменшення міжнаціональних конфліктів. •Негативні наслідки: незадовільна міграційна політика, проблеми з визначенням статусу мігрантів. 	<ul style="list-style-type: none"> •Політична нестабільність в країні може призвести до зменшення числа робочих місць, зменшення заробітної плати та погіршення умов праці, що може збільшити бажання мігрувати за кордон. •Зміни в міграційній політиці країни можуть впливати на кількість працівників, які мають можливість виїхати за кордон, або на умови праці та права мігрантів у 	<ul style="list-style-type: none"> •Приплив мігрантів може мати позитивний вплив на економіку країни, зокрема збільшення робочої сили, зниження витрат на зарплати та збільшення конкуренції на ринку праці. •Проте, велика кількість мігрантів може також мати негативний вплив на ринок праці та зменшення заробітної плати для місцевих працівників. •У деяких випадках, надмірний приплив мігрантів може створити соціальні та політичні проблеми, зокрема збільшення напруження

		<p>країні-імпортері.</p> <ul style="list-style-type: none"> • У деяких випадках високі рівні міграції можуть призвести до втрати кваліфікованих працівників у країні-експортері, що може негативно вплинути на розвиток економіки та інших сфер життя країни. 	<p>між культурами та погіршенням відносин між різними групами населення</p>
--	--	--	---

Примітка. Складено автором за даними Castles S. The age of migration: International population movements in the modern world / Castles S.,

Політики окремих країн ЄС щодо допомоги українцям

Країна	Кількість українських біженців/витрати як% від ВВП	Політики щодо грошових компенсацій	Політики щодо житла та інтеграції біженців
Польща	1,5 млн людей подались на тимчасовий захист / 1% від ВВП	Українці можуть отримувати щомісячну допомогу на дітей: приблизно 100 євро на місяць. Також українці можуть отримати додаткову одноразову допомогу у розмірі 64 євро.	Протягом 2022 року українці могли безкоштовно проживати у центрах розміщення біженців. Однак з 1 січня 2023 року польський уряд запроваджує оплату у розмірі 50% від вартості проживання у центрі біженців для тих, хто проживає там довше 120 днів. Також люди, які надають житло біженцям, можуть отримати компенсацію від держави у розмірі 270 євро на людину протягом перших 4 місяців з часу в'їзду до Польщі. В різних містах Польщі також існують різні локальні та приватні ініціативи (наприклад, безкоштовні курси польської мови, їжа, одяг).
Німеччина	Понад 1 млн людей подались на тимчасовий захист / 0,11% від ВВП	Безробітні українці можуть отримувати щомісячні виплати із безробіття: приблизно 400 євро на людину. Однак для цього потрібно стати на облік у місцеву службу зайнятості. Також існують виплати на дітей – від 285 до 376 євро на	Українці можуть отримати субсидію на оренду житла (державна покриває принаймні частину оренди), а також субсидію для оплати опалення. Також є можливість проживати в соціальному житлі, наданому державою. Українці можуть записатись на

		місяць, залежно від віку дитини. Непрацевдатні дорослі також можуть отримати виплати від соціальної служби.	безкоштовні курси: як звичайні мовні курси, так і професійні мовні курси, а також інтеграційні курси, які, крім вивчення мови, допомагають адаптуватися до життя в Німеччині.
1	2	3	4
Чехія	462 тис людей подались на тимчасовий захист / 0,8% від ВВП	У 2022 році українці могли отримувати щомісячні виплати у розмірі 200 євро на людину. Однак з 1 січня 2023 року така допомога стане лише одноразовою та лише для людей, які не отримують від держави житло, харчування і гігієнічні засоби.	Держава надає можливість безкоштовного проживання у центрах розміщення. Однак з 1 січня 2023 року термін безкоштовного проживання в таких центрах буде обмеженим: в спортзалах – до 30 днів; в готельних номерах – до 150 днів. Також грошову компенсацію можуть отримати люди, в яких проживають біженці. Українці також можуть записатись на безкоштовні курси вивчення чеської мови.
Італія	161 тис людей подались на тимчасовий захист / 0,04% від ВВП	Три місяці виплати по 300 євро на дорослого та 150 євро на дитину, але лише якщо вони не проживають у житлі, наданому державою.	Держава надає житло на 1 рік людям, яким немає де жити (але тоді вони не можуть отримувати виплати). Інших політик на національному рівні немає, але інколи є на місцевому рівні або через приватні благодійні організації чи місцеву діаспору (наприклад, безкоштовні курси італійської мови, їжа, одяг тощо).

1	2	3	4
Іспанія	154 тис людей подались на тимчасовий захист / 0,05% від ВВП	Грошова допомога українцям в Іспанії становить 400 євро для дорослого та 100 євро на дитину. Виплата надається протягом 6 місяців. Ці виплати розпочалися лише у серпні 2022 року.	Людей, які не можуть знайти житло самостійно, можуть поселити в центрі розміщення біженців. Українці також можуть записатись на безкоштовні мовні курси.

Примітка. Складено автором за даними Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation. UNHCR. 13.01.2023. [Electronic resource]. – Access: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>; Зміни у програмі 40+ на біженця з України із листопада: виплати будуть у 2023 році. UAPL.info. 09.11.2022. [Електронний ресурс].